ليکونکی: جان بلامی فا ستر (john Bellamy Foster)
منبع اود خپریدو نیټه : مانتلی ربیو (2019-07-01).
ژباړونکی : پوهند وی دوکتور سید حسا م «مل» .

وروستی امپریالیزم

Late   Imperialism

پنځوس کاله وروسته دهری مکدافد «عصر امپریالیزم » له دوران څخه

وروستی امپریالیزم دنړیوال پا نګوالي سیستم د تاریخ دپای دتېکي نښی نښا نه دي چی د نړی یا د خمکی پر نا ورین با ندي د جدی بدلون (انقلابی) د پیل زیری یا ګواهی راکوی د سیا ریی د موجوده نظا م اضطراری وضیعت کي د «بشپړ آ زادي » د ترلاسه کولو لپا ره د تولنیز عاجل یا جدی د له ایز مبا رزی ضرورت وینی د ا نسا نا نو پراخه مبا رزه باید چي د کارګرانو اوپرګنو د نه تمید ونکی دوامدار مقا ومت په بڼه وی اود نړی له جنوب څخه پیل شي کوم چی دهغه هد ف په لمړي پړاواوله هرڅه نه مهم دامپریالیزم نسکورول د(نړیوال پانګوالي دیو مظهرپه توګه) په نظرکی ونیول شي آزاد کارپه متمرکز

هیوادونو کې نه ترسره کیږي اما داچی کا رپه چاپیریال هیوادونوکي آزاد شی اوامپریا لیزم فسخ اونسکور شي .

یو پیری دمخه پر امپریالیزم باندي د (ولادیمیر ایلیچ لینن) کلاسیک مطالعه او څیړنه د پا نګوالي وروستی پړاو (د سرما یه داری اخیرنی مرحله) تر نا مه چی دهغه څیړنی دلمړی نشر او خپور څخه وروسته (ا مپریا لیزم د پا نګوالي عا لی مرحله = امپریا لیزم بمثا به اخرین مرحله سرمایه داری) باندي ونومول شو. چي دامپریالیزم په مورد کي یو خورا تا ثیر غورځونکي اثر وګڼل شو«۱» لینن د مد رن یا عصری امپریا لیزم یا دساده امپریالیزم اصطلاح دپا نګی یا دسرما یي متمرکز دوری ته په اشا ره کولوسره پکا ر وړل په کوم کي چي توله نړی د مخکښ دولتونو له خوا رامینځته شوی وه ، امپریالیستي مرحله له ا ستعما ری/ امپریالیزم اوآزاد سیالی او مرکا نتیلیست (mercantilist) «2» مرحلی یا حتی له هغه مرحلی څخه مخکی چی هم وه ، له یومخه سره توپیر اومتمایزوکړ.(لینن) تینګا ر وکړ :« چي ا ستعما ری او ا مپریا لیستي سیا ست مخکي د پا نګوالي ددی وروستي مرحلي (امپریالیستی) څخه هم موجود وه یا«3» چي حتي دپانګوالي لا دمخه هم وجود لرل.

نوی امپریا لیستي مرحله د نولسمی پیری په وروستي ربع کی پیل اوتر شلمه پیری پوری وغځیدله ، دپانګوالي د لویو د محصولاتو د تولید په حا ل دودو شرکتونو د انحصا ری توان په د ترلاسه کولو سره ددی شرکتونو اود ملتونو د دولتونو ترمینځ ا ړیکی شکل ونیول. اوپه نتیجه کی دتولنو اود نړی د زیرمو د کنترول او د تر لاسه کولو سیا لی لپاره جنګ ونښتل یعنی چي په جګړو باندی پیل شو **لینن** ولیکل (که چیری د امپریالیزم د یو ځانګړی مرحلي د حد اقل

تعریف کولو امکان ضرور اووسی ، باید چي ووایو[**امپریالیزم دپانګوالي دانحصاری مرحلی څخه عبارت دي**].«4»

له امپریالیزم څخه د **لینن** کلی او یا عمومی تحلیل هغه ډلی پوری تعلق نیول کوم چي هغوی دودیز یا د ما رکسیستی سنتی نظریا تو خا وندان وه چی تر زیا ته اندا زی پوری یودبل تکمیل کونکي وه چی دهغو له جملی څخه ځنی اثا ر لکه **ما لی سرما یه** (1910) د **رودلف هیلفردینګ** (Rudolf Hilferding) اثر «5» ، د **پا نګي زیرمه** « انبا شت سرمایه » (1913) د **رزا لوکزامبورګ** (Rosa Luxemburg) اثر ، امپریا لیزم ا و د نړی ا قتصا د (1915) د **نیکلای بخا رین** (Nikoli Bukharin) لیکنه «6» «7» .

په هر صورت د «**لینن**» خپله تحلیل او ځیرنه غا لباً تر دوهمی نړیوال جګړی د نړی د شرایطو دپوهیدو ، سپینا وی د توانایی اود لاس رسی په خا طر وه . وبیا دهغي په سرکي خپله د نړی دوهمی جګړي توضیح په بشپړه بنی سره بی سیا له اویا بی رقیبه وه . اودهغه دتحلیل قوی او ځواکمن تکي دهغه تاریخي او ورسره ګډ طبعی ختِه اوسرشت وه کوم چی له ډیر سختو نظریاتي فورمولونو څخه فاصله یا واټن نیول، ډول ، ډول . پدیدی (phenomenon) لکه دانحصاری ما لی پا نګی وده ، دنړیوال اما نتی (Trusts) پا نګي ترمینځ د نړی ویش ، د پا نګي صا درول ، دانرژی اود اومه موادو دترلاسه کولو پر سر منازعه اورقابت ، طبقا تي مبارزه ، پر اقتصا دی اود نفوذ پر عرصو یا موضوعا تو باندي جیو پولیتیکي رقا بت او جګړه ، دپانګوالي هیوادونو په مرکزونو کي د کا رګری اشرا فیت را مینځته کیدل اوپر نړی او سیمیزو برخو کی برلا سی اود هژمونی جګړه او نزاع شا مله وه.«8».

(**لینن**) په عین زما ن د پانګوالانو ترمینځ پررقابت یا سیا لي با ندي د تاکید اویا د تا ید په اړخ کي د ملتونو ددولتونو پر سلسله مراتب اودبی وزلو هیوادونو دواک پر ویش کله چی دغه هیوادونه دامپریالیستی په د ننه مد ا ر کی قرار نیوو هغه ته هم اشا ره کول یا داچی اشاره کړی . دهغه ځیرنه او یا تحلیل د ا ستعما ر څخه ها خواه (فراسو) تلله ترڅو چي دلاتنینی امریکي نوی استعما رګری بنی تر خپل بحث او کتنی لاندی ونیسي و (**لینن**) په (1920) لسیزو کي دانقلابی مبارزانو زنګ وهلو (آواز) ته چی ممکن په مکزیک ،ترکیه ،ایران ، چین او هند کي واوریدل شي ورته غوږ نیولي

وه- (لینن) دخپل تحلیلی روش په وراندی کولو سره هغه یواځنی کس وه چی دخپل مخ په وده تحلیل دوراندي تګ اود پراخیدو مخه (مستعمرات) او تولو هغه هیوادونه چی د امپریا لستی هیوادونو تر جور وستم لاندی وه ا و یا داچی هغه هیوادونو پوری ترلي وه واورول کوم چی د «امپریالیزم بین المللی» په چاپیریال کی د انقلابونو د کید و موجب وشوه .

په هرحا ل تاریخ دما رکسیزم په مفهوم اویا کا نسپیت (concept)کی استمراری دیالیکتیک او تغیردي نو په (1960) د لینن تحلیل سره دهر اړخیزی زده کړی سره سره بیا هم نوی کولو ته اړتیا لیدل کیږی یعنی چی په دی برخه کې نوی مفکوری با ید خپله کړ شي . اوهغه داچي متحده ایالات ددوهم نړیوال جګړي په دوران کي تقریباُ دنړي دسرمایه داری په اقتصاد باندي خپل مطلق برلاسی اویا هژموني پلی کړ اوپه ورته وخت کي نړی د ا ستعما رما تي ، دنوی کلونیالیزم رامینځته کید ل اود انقلاب څخه وروسته تولنیزی سیا لي را مینځته کیدو سره دتاریخ تر تولو لوي انقلابی څپی ولیدل . په دي کي دسوسیالیستي غوښتنو ریاستونه «10» په دی بدل شوی اویا تغیر میند ونکي فضا کي د سړي جګړي سره په مطابقت کي متحده ایالاتو اودهغه متحدین دپانګوالي ایدیولوژیک چوکاټ کی داقتصادی د ودی اوپراختیا مرستي اوعصری کولو لپا ره نوی ایدیولوژی وړاندی کړه د(1960) او (1970) لسیزو کي لیبرال او دسوسیال دموکراتو روشنفکرانو ډ لی یا پوځ او دهغو څیروله جملی څخه لکه ما رک بلوک (Mark Blaug) «11» ، بنجا مین جی کوهن (Benjamin J. Cohin) «12» ، رابرت د بلیو توکر (Robert W. Tucker) «13» ، ویرینګتن موری جر (Barrington moor Jr) «14» دهغه کسا نو په فهرست کی نام نویس وکړل تر څو چي داقتصا دی امپریالیزم څخه که چیری امپریا لیزم په عمومی توګه سره نه وی انکا ر وکړی کوم چی د دوی هد ف ځنی کینږ اړخو اند یښنی لرونکو ته چي په ا مریکی کی دی لکه (پل با ران «Paul Baran» «16» ، پل سویزی «Paul Sweezy»«17» ، ویلیام اپلیمان ویلیا م« Wliiiam Appleman William» «17» او هری مګداف«Harry Magdaff» «18» د هغو مختلفو تحلیلی ارزیابی دپا ره لاره اواره کړی«19» یا داچي خپل تحلیلونه هغو ته معطوف کړی د هری مګداف چا پ کړشوی کتا ب

د **عصری امپریالیزم** (The Age of Imperialism) په نوم د متحده ایالاتود خارجی اقتصادی سیاست پیژند نی لپا ره چي په کال (1969) کی له (50) کالو څخه زیا ت و کم وروسته د **(لینن)** دلوی اثر څخه لیکل شوی د بحث محور تشکیلوی کوم چی د ویتنام د جګړی په (1960) او (1970) لسیزوسره سرخوری. دغه د **هری مګداف** اثر د (1960) او (1970) له لسیزوڅخه راهیسی دهغه دتاریخي مقالاتو اود نطریاتو مجموعه دی کوم چي دامپریالیزم په مورد کي له داستعما ر له عصر څخه بیا تر نن (1978) پوری د عصر امپریالزم ترعنوان چاپ شوی کتاب دی دغه اثریعنی دعصر امپریالیزم تر عنوان لاندی اثر دمتحده ایالاتو داقتصادی سیاست تول اړخونه دتاریخي ،اقتصادی او سیاسی داړخونو له پلو په بشپړه توګه څیړی اوبیا په ځا نګړی بنی سره د ا مپریالیزم په اصطلاح د انحصاری طلا یی تسلط دوره یا پړاو تر پوره ارزونی لاندی قرارورکوی . «20»

هری مګداف په هغه وخت کي د نورو تولو څیرو یا د اشخا صو په پرتله دامپریا لیزم په ما رکسیستی تحلیل کي د نه ستنیدونکی یا دوامدار دیالیکتیک اودتغیر څخه نمونه برداری یا بیلګه اینودنه وکړ او خپل کار یی د **(لینن)** دمخکینی تحلیلونو اوهم لکه د شلمی پیړی له نیمیا یی څخه بیا تر ننه پوری دنورو لویو مارکسیستو تیوریسنو یا کيڼ اړخو نظریه لرونکو کوم چي هغوی هم دامپریالیزم په مورد کی مارکسیستی ارزیابی یا څیړنه کوی لکه **پاول باران ، پاول سویزی** او سمیرامین (Samir Amin) سره«21» هم وصل کړ هغه همدارنګه دشلمی پیړی له اواخرو بیا د(یوشتمی) پیړی تر رامینځته کیدو پوری خپل فشار د پانګوالي اوبیا دانحصاری سرمایه داری شرکتونو د پوره شناخت او دپیژندی لپا ره زیاته کړیعنی خپل اند بینښه او تفکر یی په مرکزی بنی سره متمرکز کړ .

سر بیره پر دی **هری مګدا ف** د **«لینن»** داصلی چلند پیچلتیا او خو اړخیز طبیعت یا ماهیت سره تکیه لرل اوهغه یی کول چي هغه د وروستي پړاو یا دوری د پا ره تکراروکړي ، **مګداف** اماری بهره وری اندازه ګیری یا د ا ستثما ر عد دی (ارقامي) سنجسونه (چي اوس هم دمتحده ایالاتو د کا ر دوزارت له خوا کارول کيږي) د ملی تحقیقی پروژی

*د مدیریت د کا ر د پرمختګ لپا ره دنوی شغلی فرصتونو اود تکتیکي پراختیا لپاره کوم چي دنوی معا ملي په مهال کي په نظر نیول کیږي په کا ل (1930) طرح او وړاندی کړ . هغه په دوهمه نړیواله جګړه کي د متحده ایالاتو د جنګی صنعت سا زمان کي یوه مهمه څیره وه چی د ملی د فاع مشورتی کمیسیون د ملکی اړتیا و د څانګي ریس وه. اودجنګ په تولیدی بورد کي رول لوبا وه چیری چي هغه ته دپلان دجوړولو اودکنټرول کولو دنده او مسولیت ورسپا رل شوی وه اوبیا وروسته د سوداګری په وزارت کی داوسنی کسب وکار«22» د څیرني داداری ریا ست مشری کوله کوم چي هغه ته دمتحده ایالاتو دحکومت داوسني سوداګری تحقیقی څارنه ور په غاړه شوی وه او وروسته بیا دمتحده ایالاتو د سوداګری د وزیر (او د متحده ایالاتو پخواني مرستیا ل اولسمشر) **هینری والاس«23»** داقتصادی مشا ور په توګه دنده تر سره کوله. دغه زمینه (شا لید = background) د متحده ایالاتو داقتصادی امار په جوړونه اوتحلیل اود جګړی په وخت کي پلان جوړول په دي معنی وه چي **مګدا ف** د خپل تجربی مظا هر دا رایه او د مخکی کولو د پا ره دامریکی د امپریالیزم داقتصادی شرکتونو اودامریکی ددولت او همدارنګه دهغه هیواد دپراخي اړیکي کوم چي دنړیوال امپریالیزم سره لرل په کلی بنی سره مجهز اوسمبال وه یعنی چي دپوره معلوماتو څیښتن وه «24» .*

*د **مګداف** دکړنی اویا دهغه دروش په پام کی ساتلو سره نشو کولای چي امپریالیزم دانتزاع یا دتجرید په لوړ یا پورتنی سطح کی چي څنی وختونه دسرمایه داری یا د تجزیی اودتحلیل دمنطق له امله ورڅخه کار اخیستل کیږي مشاهده وکړو بلکه دهغه په ځای هغه یعنی **مګداف** دامپریالیزم سره په تړل کی د نړیوال سرمایه داری د ننه یا دداخلی کا رکردګی ته د پا م لرلو ضرورت وه چی نظری تجرید اویا انتزاع (جدایی) باندی پوه وه اما په نهایت کي تا یید او تاریخي معقول لحاظ په یوه ځانګړي سطح کی پرځای شو – سیاسیی اقتصاد دانتزاع یا دتجرید له پر له پسی نژدی والی څخه مطلقیت یا دکا نکریتی خواته مخه کړ . نو په دی اسا س « **کارل ما رکس**» خپل نیوکي پر پانګوالي با ندي پیل کړ (چي په لمړي کي د یو جلدی په بڼه په شپږو جلدونو کی وړاندی شو) کوم چي د تحلیل په ډیر تجریدی سطح کي د لید و وړ وګرځید او «**مارکس**» نیت لرل چي هغه د پنځم جلد په لیکلو سره د بین المللی تجارت په اړه اوشپږ م جلد دجها نی*

اقتصاد اودهغه دراپيدا كيدو دبحرانونو په اړه خپل كا ر تر سره كړی يعنی دځانګړی تجزيه اوتحليل له نظره كوم چي نن موغواړو هغه نړيوال امپريا ليستی سيستم ونومو يا ياد كړو . په هرصورت هغه د لمړی جلد د اصلی برنامی څخه دسرمايه يا كبيتا ل په دری جلد باندي چی تبد يل شوی وای مخ ته نه لاړ .

مګد ا ف په دی باور دي چي امپرياليزم ذاتاً پيچيلي او په پيكر بندي (تنظيما تو) كی د تغير په حا ل كي دي او ددواړو ځواكونو يعنی له مركز څخه و د با ندی ته تيښته اوهم د مسلط مركز څخه د تيښتی انعكا س وركونكي يو سيستم دي د ا مريكي د ا مپرياليزم په مورد كي با يد داسي تفسير ترسره شي چي(اسا سی ځانګړتيا) اقتصا دی ،سيا سي او نظا می استراتيژيكي اهدافو ترمينځ تما يل ته دهغه څرګندی والي را ښكا ره شي دهيواد څخه دباندي د څو مليتي شركتونو نقش نشی كيدلای چی دامريكي دمتحده ايالاتو دنظامی اډو (پايګاه) رول كوم چي د نړي په سرتا سر كي د نفت اود نورو ستراتيژيكو زيرمو د كنترول لپا ره ځای پرځای شوی دي بيل كړو اويا نا ليد لي وګڼو ؟ **مګداف** خپل ډير جدي هڅی دهغه كسانو دخبرو اودنظريو او دهغه ددروغو د رد ولو په اړين هڅه وكړ كوم چي هغوی دخپل ادعا دپاره كوښښ كا وه چي خپل نظرپرخلكو باندي و مني لكه داسی نظرونه **...(1)** اوهغه داچِي مستقيم پا نګوالِی اوخا رجِی تجارت دامريكی متحده ايالات داقتصاد ی اهميت له پلو برخوردار نه وه .[هغه وښود چي مستقيم خارجی پانګوالي د(10) سلنی له حدود څخه دامريكي غيرما لی ما ليا ت د امريكي د ما لياتو څخه وروسته زيا ت شوی دی يعنی له كا ل (1950) څخه بيا تر كا ل (1964) پوری (22)سلنه سود زيا ت شوی دي. **(2)** يا داچي دامريكي اقتصاد نفت او په خارج كي نور اوليه مواد پوری تړلي نه دي او هيڅ ذاتي جيو پوليتيكي ګټی نه لرل او **(3)** يا داچِي دامريكِي سود يوائی دنړيوال سيستم له تداخل څخه داستخراج شوی اصلی پيسو له خوا اغيزمنی شوی اودا واقيعت كوم چي تول لوی پانګوالي هيوادونه دامريكي هژموني پوری تړلي دي په دی معنی نه دي چي دلويو وچو (قارو) په مينځ كي رقابت له مينځه تللی يا چي په آينده كي به ظاهر نشي **مګداف** دهغه كسانو دسوال په ځواب كی چی آيا (واقعاً امپرياليزم ضرور دي) توضيح

ورکړ « چي امپریالیزم دسرمایه داری دژوند لاره دي) .

د مگد ا ف لپا ره د (1960) دوروستي لسیزی اود (1970) د لمړیو لسیزو د ا مپریالیزم د جوړښت د داخلي بد لونونه څخه د (**لنین**) له وخته لیکني داستعما ر څخه وړاندي اود امریکي دهژموني رامینځته کیدو په اړه دانحصاری سرمایی د لا پرمختګ سره تړاو لري.(1) دنظامی یا پوځی صنعتی کمپلکس را مینځته کید ل(2) دڅو ملیتی شرکتونوراپیدا کیدل [دهغی له جملی څخه څو ملیتی با نکونه] او څنده کی دهغو مخ په زیا تید و نفوذ (3) پر ایا لتی امورو کي د څو ملیتی نظامی صنعت دګتی لمړیتوب څخه یادونه وکړ. دا توضیح پخپله متحده ایالاتو کی پلی شوی مګر انعکا سی اړیکي هم د سیا لو امپریا لی ځواکونو ترمینځ مینځګړیتوب کوي . په اصل کي هغه په سیستم کي د ننه د ډیر عمومی انحصاری پانګوالي را مینځته کولو ته اشاره وکړه چي په متحده ایالاتو کي پیل شوی – کوم چي په ټوله نړي کي ځان راجع کوي .
د **مګد ا ف** د عصر امپریالیزم په کتاب کي اصلی عنصر په دریم فصل کي دودی په اړه (ما لی شبکه) دی کوم چي هغه د څو ملیتی بانکداری پدیده په ما لی امور و باندی هر اړخیز او کلی خبری تر سره کړ ي داهغه چلند وه چي هغه دنړیوال کیدو په جریان کي د (1950) لسیزه په اوږدو کي پرمخ وړی وه څه شی پای ته ورسید ؟ کوم چي دهغه پخپل تحلیل کي « د ما لیا تو نړیوال کول » شا مل کړل.

دلته به وڅیړل شي چی دتولید نړیوال کید نه (او ما لی امور) چي دنیولیبرالیزم سره په ملتیا د (1970) وسطی لسیزِ له اقتصادی بحران څخه رامینځته شو اوبیا وروسته د ا تحا د جماهیر شوروي دړول تړلنو له د ړی وړی کید و څخه د پا نګوالي نړي په سیستم کي د **چین** دیوځای کید و سره ګړندی شو کوم چي یو ډیرعمومي متمرکز انحصا ری پانګوالی را مینځته کړکوم چی د **مګد ا ف** ، **پاول باران، پا ول سویزی** او **سمیر امین** اند یښمنا ن او تیورسنو پواسطه سره وربان‌دی نظریه پردازی اویا تیورتیکي شو ی اوددوی دکار سره **هغه څه** رامینځته شو کوم چي مونږ ورته د **وروستی امپریالزم** نوم ورکوو .

وروستي امپریالیزم (Late Imperialism) د ا نحصا ری – ما لی پانګوا لي اوسنی دوری یا پړاو ته اشاره کوي چي دمتحده ایالاتو برلاسي اویا هژموني ته کمښت (تقلیل) ورکړی او په نړي کی جګړي اودهغه سره د ژوند اود تمد ن اکولوژیکي ستنو یا پا یی د مخ په زیا تید و ګواښ سره مخا مخ کوي چی دا د افراطی اړیکي مرکز اودحاکم مراتبو سلسله دنړیوال سرمایه داری پر اقتصاد باندي په (21) پیړی کی قرارلري چي دسرمایه داری نړیوال اقتصاد دحاکمیت لرونکي هراړخیز اړیکو اسا س دی چي په زیاتیدونکي ډول دنړی سیستم په مرکز کي د څو ملیتی شرکتونو اویو شمیر معدود هیوادونو حاکمیت دی ، لکه څنګه چي اوس مها ل د سرمایه ګذاری مرحلی ته اشا ره کول معمول دي چی په ورته وخت کي داقتصادی اوایکولوژیک تحلیل پواسطه رامینځته شوي نو نن ورځ اړتیا دی چی د وروستی امپریالیزم په اړه وغړیږو چی دنړي دتضادونو ابعاد منعکس کوي اودتولو نورو برخو څخه پریکړی کوی او (نړیوال درز یا چاود) دبشر دتاریخي انکشاف په برخه کي یو متناوب بحران چی د ورانی یا دانقلاب مسله دي را مینځته کوي .

له اوږدی او دوامدار مودی دکینې اړخو ما تي اوبیا په ځا نګړي بنی دهغوی ما تي په مخکی تللي پانګوالي هیوادونو کي د دی مسلي تا ید عمد تاً د ا مپریا لیزم د تیوری د مخکي په زیا تید و د ترویج اود خپرید و پا یلي دي چي دنړیوال کید و پوری ا ړوند ډ یر نوی نظرونه ځای پر ځای کوي کوم چي دپخوانیو امپریالیستي واکمنو د سلسله مراتب حلول یا دحل لاری دي د ا همغه موارد دی کوم چي اوس د متبا دل یا د بد یل قا لب د کوربه په بڼه وړاندیز شوی دی : (1) دامپریالیزم خپل ځان ورانونکي نقش (2) په جها نی نظم کي د **هژمونیو** ځای پرځای کید ل دامپریالیزم د تیوری دځای ناستي په تصور (3) مخنیوی کونکي امپراتوری (بی سیمه اوبی پولي) (4) انتزاعِی سیا سیی یا ناځرګنده امپریا لیزم چی دمتحد ایالاتو یا د سوپر نیشنل سا زما نونو کوم چي قا نون له اقتصادی ځواکونو څخه دلاسه وتلی رهبری کیږي (5) د فرا ملی ګرایی (transnationalism) را مینځته کید ل یعنی دا یا لت ، سمت اود جغرافیی له محدودی څخه آزاد او مستقل کیدل (6) دامپریا لیستي واکمنی اوښتنی (وارونګی) په نظرکی نیولو سره وروستی ا مپریا لیزم د یو تا ریخي پد یدی په عنوان د هغه د زیا ت څیړلو څخه دمخه لازم ده چي په امپریا لیستي هیوادونو کي ځنی ددغه غلط فهمیو

لید لوری چې په کینڼ اړخو کی ترسترګو شی کوم چې د هغه سبب د(21) د وروستی امپریالیزم له پیچلی اود څو اړخیزو جوړښتونو څخه دنه پوهیدو له امله چِی غاړِ اینی دی وپوهول شي .

ولوید یځ کینڼ اړخو او دهغو انکا ر له امپریالیزم څخه :

په ولویدیځ کی کینڼ اړخو دامپریالیزم د نقد اود نیوکي د پرینبید و موضوع د نومبر میا شت کا ل (1990) کی د **پرابهات پا تنا یک** (Prabhat Patnaik) لخوا هغه څه چې په امپریالیزم کی رامینځته شوی دی په درامتیک بنی سره مطرح او وړاندی شو کوم چې دغه طرح د **مګډ ا ف** دعصر امپریا لیزم په کتا ب او د هغه څخه یو لسیزی څه وړاندي امپریالیزم د ا ستعما رعصر یا پړاو څخه بیا تر ننه پوری **پا تنا یک** ا قتصاد پوه د نوی د هلی د جواهر لعل نهرو له پوهنتون څخه موضوع ته کتنه وکړ او خپل لید نی یا مشا هده داسی وړاندی کوي : یو خارجي یا بهرنی شخص هغه څه چي په امریکي کي دیو لسیزی په موده کوم هغه دپام وړ بدلون یا تحول چې دمارکسیستی په جراوبحث کي کی رامینځته شوی نشی کولای چې څه مرسته وکړي ، ځنی په ډیر سختی سره پرامپریالیزم باندی غږیږی ، په کا ل (1974) ما خپل دنده کوم چې دانګلستان د کمبریچ په پوهنتون کی می شاګردانو ته داقتصاد مضمون درس ورکول پریښود او اوس وروسته له (پنځلسو) کالو څخه له سره غرب اما داخلی امریکی ته راستون شوی یم ، کله چي زه لاړم نوداسی می انګیرله چې امپریالیزم شاید چي په هر ډول مارکسیستی جر اوبحث کی تر تولو مهم ځای ونیسی اوهیڅ چیری په دي مسله باندی لکه هسی چي په متحده ایالاتو کي پر هغه لیکل شوی لیکل شوی به نه وی ترهغه ځا یه چې اروپایی مارکسیستا نو پر امریکا یی مارکسیستا نو تور پوری کوي کوم چې دریم نړیوالو .... ما رکسیستا ن په هر ځای کي د ادبیا تو په لټه د متحده ایالاتو د امپریا لیزم په مورد کي دي . یعنی چی امریکایی مارکسیستانو ته طعنه او پیغور ورکول.

دا په څرګند ډول داسي نه دي کله چي دااصطلاح پکار وړل کیږي ځوان مارکسیستا ن (په متحده ایالاتو) کی هک اوپک پا تی کیږي ، دورځی په سوځیدونکو مسا یلو با ندی بحث کیږی اما بی له کوم ځانګړی اشا ره او بنسټیز قهر اوغضب امپریالیزم ته چي پر پا نا مه با ندی یرغل وکړ یا داچي پر نیکا راګوا او السالوادور باندی ښکاره نظامی تیری

وکړ کوم چي په نظری لحا ظ د ا مپریالیزم پر پیینو (قضیو) باندی نه ختمیږي اودا بحث په واقیعت کی د ما رکسیستی نشراتو دپاڼو له مخی اوبیا په ځانګړي بڼه دنوی نظراتو یادونه سره خدای پاما نی شوی یا داچه له نظره غورځول شوی دي - حیرانونکی په دی دی چي هیڅوک دی مفهوم ته نظریه پردازی نه دی کړي . دامپریا لیزم په وړاندي سکوت شد ید بحث نه دي چي دترازو پانګه (وزنه) په بشپړ بنی سره دیو خوا په ګټه دروند شي – دا دنظری له وجهه سکوت نه دی اوهمدارنګه نشو کولای باوروکړو چی د یو او یا نیم لسیزو په موده کي امپریا لیزم دومره تغیر کړی چي پر امپریالیزم با ندي خبری په یو ښکا ره تعبیر باندی بد ل شوی وی.

په هغه وخت کي « **پا تنا یک** » په متحده ایالاتو کي دکینې اړخو په لړ لید کي د بد لو ن مسله د لوی جګړی نه شتون لکه دویتنام په څیر جګړه (1975-1990) ته نسبت ورکړ ، اما داقتصادی وضع تغیراویا تحول اودامریکی د متحده ایالاتو اودهغه سره نور مخکی تللی پانګوال هیوادونو کی دچټکی اقتصادی بحران دآسیا دځنو برخو ا قتصادی چټک ودی سره پرتله په همغه اندازه چي په (1980) اود (1990) لمړیو لسیزو کی اهمیت لرل تجربه شوی وه کوم چي حتی په دی ناپایه دار بنیاد باندی د مانتلی ربیو لیکوال د(**اندوه ګوند فرانک**) ترلي یا وا بسته مقا له د (پرمختیا یی - نه پرمختګ) ترعنوان شهرت ته ورسول کوم چی د سرمایه داری دافراطی محا فلو پر روحیی با ندی حا کم اواغیزمن تا ثیر اچولی وه حتی تر دی حده پوری چي په کینې اړخ زیات افرادو کی په امپریا لیستی اود نړي په نورو په حال دوده هیوادونو کي پر ملي عوایدو باندی دتوپیر په لړلو سره اختلاف را مینځته شو یعنی اختلاف د پانګوالي اود مخکی په وده هیوادونو کی دملی عوایدو ترمینځ واټن باندی کوم چي دغه واټن مخ په زیاتیدو وه لکه د بیلګي په بڼه : په کال (1965) کی د تولنی د هغه (20) سلنه ثروتمند ا نو (پردولتونو او ملتونو باندی دعوایدو ویش پرتله) عا ید یا دنړی له مجموعی عواید و څخه (66) سلنه ګټی ترلاسه کړ چی بیا په کا ل (1990) کی دهمدغه (20) سلنه دثروتمندانو دعواید رقم (83) سلنی ته ورسید یا لوړ شو .

بیل وارن (bill Warren) مارکسیستی نظریه پرداز د (1973) کال په لمړیو لسیزو کی پر «امپریالیزم اودپانګوالي په صنعتی سازی » باندي د **نیو لیفت ریبو** (New left Review) په خپرونه کي ادعا وکړ چي ددریم نړی په نادارو هیوادونوکی دوابستګی دلیل دسرمایه داری د(خورا لوی پراختیا یی حرکت) د نه رابیرته ګرځید ني د تنزل په حال وضع کی دی نو د **وارن** دویلو پر بنیاد **مارکس** پخپلومقا لو کی د (بریتانیا حاکمیت پرهند) باندی یاده کړی چی بریتانیا په نه پرمخ تللی هیوادونو کی استعمارګر امپریالیستي رغنده رول لوبولی چي وروسته بیا **(لینن)** د خپل په امپریالیزم کتا ب کی دغه قضیه په اشتبا ه سره (معکوس) کړی چی د **مارکس** په تیوری کی یو (چرخش) وه. کوم چی دوابستګی نظریه را مینځته کوی . **وارن** باور لرل چي په نا دارو هیوادونوکی توسعوی ستونزی په اصل کی خارجی نه دی لکه همغسی چي دنړیوال وابستګانو یا پلویانو پواسطه سره بنودل شوی دي . اما دا کیدای شی چی (داخلی تضادونو) ته را وکښل شي ، دغه لړلید سره دهغه چي (1970) لسیزو کي کله چي **وارن** هغه دلمړی ځل لپاره نورو ته ورویپژندل یا (معرفی) کړ چندان پراخه نه وه اوپه غرب کي دپام وړ پرکیڼ اړخو باندی د پا م وړ نفوذ په (1980) کی پا تي شو کله چي دهغه تر مړنی وروسته – امپریالیزم دپانګوالی پیلامه خپره شو .

دکلاسیک امپریالیزم په تیوری او نظریو کی دتوپیر اودادختلاف را مینځته کیدل وروسته دکال (1983) څخه د **ګیوبانی اریګای** (Giovanni Arrighi') له خوا دامپریا لیزم د جیو متری د نسخي په متن کي رامینځته شو . **ګیوبا نی اریکا ی** دنړیول دسیستمونو یو وتلی تحلیل کونکی نظریه پرداز وه چي دخپل نظریاتو د بداینی لپاره **دمارکس** له نظریاتو څخه الهام اخیستنی وه کوم چي هغه په پای کی دامپریالیزم نظریه یوی څنډی ته تیل وهی اونور هغه تیوری ته ارزش نه ورکوی اوهغه یی په محدود مفهوم سره دنړیوال هژمونی په د ترلاسه کولو لیا ره په مبا رزه کي ځای پر ځا ی کوی او د نړی دهژمونی یا دسرمشریزی نړیوال سیستم مودل دهژمونی بدلونونه سره د **اریکا ی** پواسطه سره دیو منا سب ځای نا ستي دامپریالیزم دپیچلي مفهوم په شکل لیده کیدل ددولتونو اود ملتونوو را پرځیدل اوهغه هم د نړیوال کیدو په طرف په دی معنی دی چي پخواني امپریالیستی نظریی او تیوریکانی ټوله له یو سره سره «منسوخ » شوی دي اودانحصاری سرمایه

داری نظریی هم په همدی شا ن سره تاریخ وهلی راښکا ری هغه څه چي راپا تي دی هغه يوائحی يو سرخوږی او په واسواس سره ډک د نړی د هژمونی اود سرمشریزی کولو مسله دی او بس .

په هرصورت دامپریالیزم په اړه دمارکسیستی نقد یا نیوکي ترتولو لیری پاتي کيد ونکی ردونه اوسني پيړی ته باید چي سترګي په لاری پا تی شوی وايي ، په کا ل (2000) کی **ما یکل ها رت** (Michael Hardt) او ***انتونیونګری*** (Antonio Negri) امپراتوری خپورکړ یعنی خپل لیکلی اثر چي پر امپریالیزم باندی لیکلی وه په نشر ورسول اوداسی استدلال وکړل چي امپریا لیزم اوس د نورو تیروشیا نو په بڼه تیرو وختونو پوری تعلق نیسی لکه د ویتنا م جنګ (چي دامپریالیزم دوروستی شیبي دریځ) څخه استا زيتوب کوو –کوم چی یوائحی مسلماً دنړیوال مشروطه نظم اودنوی نړیوال با زارنیو نی (دامریکایی ایدولوګانو د تصور پر بنیاد) د متحده ایالاتو د سیا سیی ، اقتصا دی دول اړیکی د بیلګی په شکل دکينړ اړخ نسخی د (تاریخ پای) د (Francis Fukuyama) له خوا ځای پر ځای شوی دي - اویا په ساده ژبه د **فرانکو فوکایام** په قول سوسیالیزم دړی وړی شو یعنی تاریخ پای ته ورسید نړی اود نړی با زارونه او س دامریکی د نوی نظم او د سیا سیی اقتصا دی امریکا یی دول روش ترولکی راغلی دي .(43)، د ***ها رت*** او د ***نیګری*** په استدلال کي (دنړیوال پانګوالی دبازار ارته فضا) هغه څه دي کوم چي امپریالیزم د مخکینی یا د زوړ سلسله مراتبو په لټه کي دي ،هغه لړ لید کوم چي د ***توما س ال فریدمن*** (Thomas L . Friedmans)(44) نړیوال نوی لیبرال پلو یا جوړونکی کا رپوه ینځه کاله دمخه په دی ادعا وه چي (نړی پلن یا مسطح دي) پر هغه با ندی پیش د ستی دی یعنی **دهارت** اود ***نګری*** وړاند وینه پر ***توماس الفرید من*** باندی پیش د ستي دي. اوهغه داچي **هارت** او ***نګری*** ولیکل : چی په همدی دلیل [دمرکزی اوچاپیریال جغرافیوی زونونو په شمال اوجنوب کي تاکل] دامپریالیزم دغه تیریی اوتجا وز دامپراتوری بی سرحده اوله حده وتلی دآزاد حاکمیت د پلی کولو په ګټه وه کوم چي اوس د نړی په با زارونو کي پرته له مرکز اوپرته له کوم خنډ دراکړی ورکړی شبکی د تمد يد موجبا ت د امریکا یی شرکتونو د فعا لیت لپا ره رامینځته کړی چی دا پخپله د پانګوالي دداخلی منطق څخه درا وتوو په څیر لیدل کیږي. ***ها رت*** او ***نګري*** یادونه وکړل : (چي امپریا لیزم په واقیعت کي دسرما یه

داری لپا ره د ست وپا ګیر دی یعنی چی د سرمایه داری دانکشا ف دلاری یو خنډ دي) اوداځکه چي د پا نګي داخلی اواصلی منطق نـها یتأ (ارته فضا) یا دخپل کړنی لپا ره صا ف اوبی چون وچرا فضا ته ضرورت لری (45).

دا ډول نظریا ت یا د دی ډول نظریا تو ا شاعه کول ډیر سخت وه مګر د ما رکسیستا نو حلقو کي هغه څه چي باید ا بتکا ر وکړل شی هغه د ما رکسیستا نو له خوا دعصری یا د مد رنو اصلاحا تو کارول د متحده ایالاتو د بهرنی سیا ست په د ننه کي د نظرونو هڅولو لپا ره وه چي **د ها رت** او **نیګری** کا ر یی د نیویا رک تایمز ، تا یم مجلی ، بهرنی مسایل اونورو اصلی خپرونوله خوا وستا یل شو دا هغه څه وه چي **ا یلن ما یکسنز اود** (Ellen Meiksins Wood)(46) په واقیعت کي د **ها رت** او د **نګری** لیکلی ا ثر د امپریالیزم په نوم د(نړیوال سرمایه داری ددفاع مانیفیست وبلل) (47) .

ها رت او **نګری** د کلا سیکو ما رکسیستا نو پواسطه سره دامپریالیزم دتیوریو ددوامدار ردولو او دمنسوخولو دپاره په روښنګرانه برخوردونو سره کیښ اړخو ته لاری پرانیستل چی داصلی مختلف جریان ایدیولوژی سره همغاړیتوب لرل .

لیوپنیچ (Leo Panitch) او **سام ګینډ ین** (Sam Gindin) په کا ل (2013) کی دنړیوال پا نګوالي په جوړښت یا جوړونه کی دامریکي دمتحده ایالاتو ددولت پروړتیا با ندی ټینګا ر وکړل اوبیا په ځا نګړی ډول دامریکی د **خزانه داری وزارت** اود فدرال د **ریزرف بورد** پرکړنو کوم چي وشو کړلی داروپا پا نګی یی دامریکا تر ولکي لاندی راوړ. شا با سی ورکړ.

دغه استدلال کوم چي دهغه یوه برخه د **پیټر ګوان** (Peter Gowan) له نیوکي چي پر «والستریت دلار رژیم » باندی کړی وه ا خیسل شوی اوپه عین زمان کي کوم چي دا پخپله یومعلوماتي یا اموزنده بریښید له منحصراً یو سیا سیی استدلال هم وه چي په سیستیما تیک ډول د امپریا لیزم ا قتصا دی اړخ له هغه جملی څخه ما لی سرما یه ، څوملیتی شرکتونه ، د بین المللی رقابت تداوم اود نړی مخ په زوال دنه پرمختګ شرایط په یو سیستیمیک شکل سره کمزور اویا کمرنګول دي چي په دی ترتیب **پینچ** او **ګید ن** دامریکی د متحده ایالاتو دامپراتوری څخه تحلیل وړاندی کړل چي

دتر لاسه شوی نظرونو سره خورا متنا قص وه یعنی دهغوی دپراخ نیوکي سره سره کوم چي پرامپریا لیزم با ندی تر سره کړل د کلاسیک امپریا لیزم د تصوراتو سره توپیر اواختلاف لرل او اما دعامه خلکو دمنل شوی نظریو و سره همغاړیتوب لرل . دنړیوال سرمایه داری جوړښت یا جوړو کی امپریا لیستي زاړه اویا قد یمی هیوادونه د جوړښت په مرکز اودهغو پوری تړلی هیوادونه د مرکز څخه په چا پیریا ل کی دنړیوال تولیدی شبکی پروسی ته لاره ا واره کړی وه چي د هغه سره فرا ملی مالیه هم تر سره کیده چي په دی ډول دنړیوال سرمایه داری په عرصه کي دامریکي دمرکزی پا نګي یا د سرما یی د څرخ اصلی ګرځنده «محور» وه، هغه څه چي پورته بیان شو هغه په متحده ایالاتو کي د هژمونی لپا ره یوباثبات نظم یا سیستم وه چي دواشنګتن د «والستریت » په اجماع کی رېښی او جذ ر درلود اوداسي ښکا ریدل چي دا به دتل لپاره دوام وکړی یعنی تلپا تي وي . دیو اکثراً غالب هنداری تصور اتکل دامریکی دسیا ستمدارانو دکړیو په د ننه کي اما داخلی له چپ اړخ څخه سر را پورته کړي او په دي تفسیر کي ، نړیوال سرمایه داری کوم چي دامریکا له امپراتوری څخه را زیږیدلی یا رامینځته شوی اود امریکي ددولت له خوا اداره کیږي کاملاً پیچلي ، څو اړخیز اوپه عین حا ل کي دامپریالیزم څخه ژورتحلیل اوتجزیه کول هم دي چي دکارپوهانو اونظردخاوندانولکه « **لینن**» ، «لوکزامبورګ» « مګدا ف » ، او « سمیر امین » پواسطه سره وړاندی او ارایه شوی دي .

که **پینج** ا و **ګیند ن** د سیا سیی امپراتوری پر رامینځته کید و باندي ټینګا رکول نو بیا **جان هوبسن** (John Hobson) په پراخه کچه هغه د «امپریا لیزم اقتصادی محور » بللی وه کوم چي بیا ویلیام ای رابنسن (William I. Robinson) فراملی نظریه پرداز دهغه په مخا لف جهت کی ولاړ وه اوداسی ادعا اویا استدلال وکړ چي سرمایه دنړیوال کیدو په دورکی ملت او دولتونه په بشپړه توګه غوړېپ (بلعیده) کړ اودفرا ملی سیال اوشناور شرکتونو تر تسلط لاندی نوی فرا ملی نظم رامینځته کړ کوم چي د(طبعی فراملی سرمایه داری) او د (فراملی دولت) د مینځ راتلو موجب را برابر کړل - **رابینسن** (Robinson) په کا ل (2004) دجها نی سرما یه داری نظریه کی اعلام وکړ چي [**جها نی یا نړیوال جوړونه عبا رت د دولت – ملت الغا د تولنیز ژوند د ا صلی سا زما ند هي د ا صل په توګه د سرما یی تر رهبری لاندی څخه دي**] .

رابینسن په کا ل (2018) دامپریالیزم دفراسوي نظریی په اړین دخپل کتاب (چی خپل کتاب ته توفان نوم ورکړی) په یوه فصل کي په روښانه بڼه دامپریالیزم دکلاسیک نظریاتو څخه خپل مشغولتیا په دی توګه شلولی دي : اوهغه داچي نن دنړیوال سرمایه داری طبقاتی اړیکي هومره زیات دتولو دولتونو – ملتونو په دننه کي ژورشوي دي چي د کلاسیک امپریالیزم انځور د خارجي حاکمیت اړیکي په بڼه له دایری څخه خارج یا منسوخ شوی دی چي باید هغه دځنو مفاهیمو سره لکه مرکز ، چاپیرپال اواضا فی استخراج سره څنډی ته وغورځول شي دپانګوالی دپای پرمختګ دنړیوال پا نګوا لي امپریالیزم د دوری د پای په مفهوم دي ،امپریا لیزم نه د مخکینی ملی رقا بتی پانګو اونه هم د سرمایه داری څخه لا دمخه پرساحو یا پر قلمرونو باندي دمسلط دولتونو په مفهوم دي بلکه دا دسرمایه داری د پراختیا اویا د پراخید و یونظریه دی چي په ځانګړی توګه دځانګړي نړیوال اوسپړنی(متروک) پروسی په توګه کوم چي د(ځای یی محرکا تو) په بد لیدو سره مشخص کیږي .

په عین حا ل کي **دیوید هاروی** (David Harvey) مارکسیسست جغرافیوی کارپوه ددی تولو لیدلوري څخه په توپ وهلو سره په کا ل (2017) کی استد لال وکړ چي دپانګي (سرمایه) جریان هسی شان خپل لور یا جهت ته بدلون ورکړي چي له دوه پیړی راهیسی له ختیځ څخه ولویدیځ ته دتاریخی شتمنیو (ثروتونه) د سرچینی تشونه په تیرو د یرشو کلونو کي په لویه کچه بدله شوی دي ، هغه په تاکید سره وویل چي ما دامپریالیزم مقوله قانع کونکی ونه موند یا داچي زه دامپریالیزم هغه مقوله نه ومومم چی مجبوره وی یا دمجبوریت په لحاظ پکار وړل شوی وي « امپریالیزم داسی نظر یا دا سی یو مقوله وه چي د مارکس په لیکونو کي نه موندل کیدل اوپه اصل کي زیات «لینن» ته منسوب دي ،ویل کیږی دنړیوال لید والي بشپړ تصور دهغه د پولو (سرحد) په مورد کي نا مشخص دي اود اریګی (Arrighi's) له نظره (هژموني دتغیر په حال) کولای شو چی د ما رکسیستی امپریا لیزم په اولیه یا دلمړنیو نظریو د ځای نا ستی په بڼه وپیژنو .

هاروی په کا ل (2003) کي دنوی امپریالیزم په نوم خپل کتاب کي داسی لیکنه یا یادونه کوي کوم چي دهغه په ویلو سره داسی قرار اویا مصلحت نه وه چی دامپریالیزم مفهوم په آساني سره دنوی محافظه کارانو هڅی دمبارزی دپاره چي

دغه کلمه (واژه) دترویج په منظور ترلاسه شی اوبیا وکارول شی ، د **ها رت** اود **نګیری** طرح او تصویر چی دامپراتوری دغیرمتمرکز کلیشه بندی یا پیکر بندی کوم چي د نوی پُست مدرنیتی (دا کلمه زیا تر د ټولني د ا قتصا دی اود فرهنګی پر شرایطو با ندی معلومات وراندی کوی .... **له ویکی پیدیا څخه**) زیا ت کیفیت لرل وسا تی . په هرصورت د **ها روی** کتاب له نوی امپریالیزم اودنوی معا ملی دملاتړ کولو له مخی پای ته ورسید کوم چي دیو پرمخ تللی امپریالیزم په نمونی سره دواشنګتن دتوافق لاندی هرڅه روښا نه لیدل کیږی اوداوسنی لیبرال – نوی محا فظه کار د نړیوال نظم ځای نا ستی کیږي ، د **ها روی** له نظره کیږ ارځو باید د خپل ګنګل و هل شوی طرحی له امله د **وارن** (Warren) نظر چی دامپریالیزم د مخکش اوصا فو څخه توصیف کوی هغه تعقیب کړي .(58).

که د هاروی (havey) دریځ دامپریالیزم په مورد دکلونو په اوږدو کي تر یوه حده پوری نامنسجم یا څه مبهم پا تي شوی وي نو دهغه له اوسنی نړیوال امپریالیستی سیستم څخه د ده یا امتناع په ظاهره کي د ډ ینا میک لړ لید په نوم د فضا یی صورت بندی (پیکر بندی) په مداوم بد لون با ندی تمرکز کوم چي دمرکز – چاپیر یا ل دودیزی اړیکی سره را معکوس کړی دي نشی کیدای چی د هغی له پا یلی څخه روښا نه او ښکا ره اووسی . هغه د معا صر نړی جوړونی تمایلاتو ته په اشاره توضیح ورکوي چي حتی هڅی یا کوښښ دامپریالیزم دکلی مفهوم سره ددی ټول نښلول منطقی نه وه دامپریالیزم څخه ټول مارکسیستی تحلیل په نظری بنی سره په یو نړی یا تنګنا (straitjacket) باندی بدله شوی دی (59) هغه داریګی (Arrighi) سره په توافق دمرکز اودچاپیریال داصلی اوفزیکی کلک اوسخت جغرافیه .... ددیر خلاص او روان (اوبګین) ماهرانه تحلیل په ګټه ردوی اما په دی روند کي دټول تاریخي نیوکي سره لازم بولی چي ماتریالیستی امپریالیزم مات شي هغه په کال (2014) کي دسرمایه داری امپریالیزم (اولس) تنا قضات حتی دهغه ددوه ګوني تضادونو لیست کی د شمولیت تضمین ونکړ دهغه په فصل (چپټر) کی د(جغرافیوی اود فضا ناهموارتحولات) سمدلاسه د امپریالیزم مرکز ، او چاپیریال ته اشا ره نه کوی بلکه د **(لینن)** امپریالیزم ته یواخي دانحصاری سرمایه داری دجوړونی د نقش د کمزوره کولو په هدف کوم چي **(لینن)** دامبریالیزم سره په ارتباط کي وه مستقیماً رجوع کوي

وروستي امپریالیزم (Late Imperialism) :

*په دی کي شک نشته یا داچي دلته دپوښتنی ځای نشته چي پانګوا لي دلمړی نړیوال جګړی دپیړی د زمان څخه یعنی کله چي **(لینن)** خپل نیوکي دامپریالیستي درمرحلی په اړه پراختیا ورکړ دبدلون اویا دلوی تغیر سره مخامخ شوی دي .*

*اما په هر صورت لازم ګڼل کیږي چی دامپریالیزم موضوع د یو تاریخی دیا لیتیکي په چوکا ټ یا فورم کی ولید ل شي ځکه چي ددوام اود بد لون سره همغږی لری ، امپریالیزم هومره تا ریخی دي لکه د یو نظری مقولی په بڼه ، که نیمه پیړی دمخه لا هم امکا ن درلوده کوم چي **مګد ا ف** د **«عصر امپریالیزم »** په نوم اثر وړاندی کړ کوم چي هغه دامپریالیزم په لید و سره دی نقطی ته رسیږی چي امپریالیزم ته د (طلایی عصر) په مفهوم اشا ره کوي ، نو نن مونږ په روښانه بڼی سره د وروستی امپریا لیزم د پړاو سره یوځا ی یا همزما ن یاستو : عمومی ما لی انحصا ری سرما یه ، د تولید نړیوال*

کیدل ، د ما زاد استخراج نوی شکلونه ، له څنډې څخه مرکز ته اود ا قتصا دی ، نظامي اود چاپیریا ل دژوند ددوری بحرانونه کوم چي په کلی بنی سره نظا م او تولنه د هغه سره مخا مخ دی ، اوس تردی اندازی پوری شد ید شوی چي د سرمایه داری د دوارو مخکی تللی اونوی را پیدا شوی اقتصادی پرمختګ سره د فا شیستی او نوی فا شیستی دګرڼدي په حا ل دودی تما یلاتو سره له یوی خوا په دی هیواد کي نوی واتونه (شګاف) رامینځته کړی او دسوسیالیزم درا ژوندی کول له بلی خوا څخه .

د ا میریالیزم دلمړنیو دورو د دوامدار پیژند ل ، زمونږ د اوسنی پوهاوي لپاره هغومره مهم دي لکه څنګه چي زمونږ د ا وسنی مرحلی ځا نګړتیا و په اړه زمونږ شنا خت او پوها وی دي . دامپریالیزم هر تاریخي پړاو دنړی په کچه دخوراکي توکو (انباشت)دراټولولو یا دترلاسه کولو لپاره داستثمار او دمالیکیت دمصادری کولو پروسایلو باندی متکی دی . امپریالیستي هیوادونه دسیستم په مرکز کي په پر له پسی ډول سره هڅه کوی چي کار دسرمایه داری په چاپیریال یا دسرمایه داری په څنډه یا حاشیه کي (یا دسرمایه داری دراتګ څخه دهیواد په دباندی ساحو کی) له سره ورغوی ترڅو چي زیرمي او قوت دسیستم په مرکز کی لا پسی ځواکمن کړي اوپه عین حا ل کي دامپریالیستی اصلی ملل یا هیوادونه اغلباً دنړي پرقلمرو باندی دنفوذ اودتسلط دترلاسه کولو لپاره پخپلو مینځو کی یودبل سره رقابت اوسیا لی کوي دشپاړلسم اواتلسمی پیړی په جریان کی دپانګوالی په سوداګریزه (مرکانتلستی) مرحله کي لمړنی استعماری دوره دآزاد تبادلي لپاره نه ، بلکه د ملکیت داستملاک پرګټی باندی اودهغه سره مل پراستخراج ، غلامی ، دبومیانو د تولنو څه دامریکی اویا څه دافریقی په لویو وچو کي دهغو دطبعی معدنونو ته لاس رسی شامل وه .

داستعمار په وروستی پړاو یعنی دنولسم پیړی په نیما یی کی دبریتانیا تر واکمنی لاندی نړیول اقتصاد دآزاد رقابتی تجارت په فعالیتونو سره ترسره کیدل اودا کار یافعالیت دنړي په ډیرو برخو کي داستعمار سره ورو په وره ګام پورته کول ،چیری چي غیر تبادله اوپه ښکاره ډول غلا او لوټما ری بربنډ تسلط لرل . تر دی حده پوری کوم چي په کا ل (1875) کی **رابرت آرتور تا لبوت ګا سکوین یسسل** (Robert Arthur Tabot Gascoyne Cacile) د سا لسبوری

(دبریتانیا په جنوب کی یوه ښار) دریم انګلیسی اشراف زاده دهند بریتانیاوی دباندنیو چارو وزیر په هند کی اعلان وکړ :
لکه څنګه چي باید په هند کی وینه توی شی نو وینه تویول باید په قضاوت سره توی کړشی ، لکه همغسی چي **اوتسا پا ټنتا یک** (Utsa Patnaik) موضوع په جزیا ت سره شود لی دي :له هند وستان څخه بریتا نیا ته له کا ل (1765) تر(1983) پوری دیو خوشبینا نه احصا یی پر اسا س (9,2) تریلیون پونډ په ارزش شتمنی انتقال شوی دي چي دناخالص داخلی تولید په مقیا س سره (2,1) تریلیون پونډ (GDP = ناخا لص داخلی تولید) انګلستا ن ته په کا ل (2018) دي.
دنولسمی پیړی اوبیا د شلمی پیړي تر پای پوری استعما ری پا نګوالي ها څه چي **(لینن)** هغه امپریا لیستی مرحله نومولی وه ، هغه په دی متصف وه چی دنړي په خواکمنو اولویو قوتونو کي دانحصاری سرما یی په ظهور سره دانګلیس واکمنی سقوط خواته اودتولي نړي ترمینځ دنړی دقلمرو دترلاسه کولو پرسربانډی اوبیا په ځا نګړي بڼه د سرمایه داری دلویو قوتونو تر مینځ دعوا او شخړی سر راپورته کړ- دغه شرایط د سیا لو ځواکونو د نړي پر اقتصا دی قلمرو باندي دواکمنی په خاطر دوه نړیواله جګړه را مینځته شو . متحده ایالات ددوهم نړیوالی جګړی څخه وروسته د پانګوالي په نړی کي دواکمنی اویا دهژمونی لپاره راپورته شو اوپه عین زمان کي دځپل نړیوال سوسیا لیستی رقیب سره په سوړ جګړه کی را ښکیل شو - امریکی په عین وخت کي دځپل هژمونی لپاره دآزاد تجارت ایدیولوژی اودهغه دپراخیدو او وسعت لپاره ګامونه پورته کړ او یو نوی استعماری نظام رامینځته کړ کوم چي د څو ملیتی شرکتونو جوړونه ، د دلار تسلط ، اوپه نړی کي د نظا می اډی په جوړونه لاس پوری کړ کوم چي بیا له همدغو نظا می اډو څخه سیمیز جنګونه اونظامی کودتا ګا نی یودبل پسی ترسره کړ کوم چي دهمدی ډول کړنو سره وتوانید ل چي د نړی په سهیل یا جنوب کی ا قتصا دی مازاد خپله کړي .
نړی د انحصا ری - ما لی سرمایی په رامینځته کیدو سره دامپریالیزم نوی پړاو ته یعنی وروستی امپریالیزم فا ز ته داخل شوی ددی پرځای چي دامپریالیستی اړیکو ځای ناستی شی لکه همغسی چي مو ولید وروستی امپریالیزم دهغی پړاو رامینځته کیدونکی یا را خلاصونکی دي کوم چي دنړیوال نظام دډیرو شدیدو ډول تناقضاتو دښکاره ډولونو ښکارندو

دي چی بلکل په رنو سترګو سره لیدل کیږي او د ځمکی پرمخ کوم چی ا نسا ن د لته سکونت کوی د خطر په معرض کي ولوید لي دي اود دی نظا م نا وریني اغیزي په بی تنا سب بنی سره د نړي پر چمتو ضرر مېند ونکی تولني باندی نا زل کيږي تول دغه شيان کوم چي دپانګوالي ماتی د یو تولني په بنه ښکا ره کیږي نو په ناچاری سره لوی جیوپولتیکی تضا دونه مینځ ته راوړي.

هیڅ یو ددی شیا نو ځیر او یا دقیق نړیوال تحلیلګرانو ته یا تحلیل کونکو ته غفالګیرانه نه وه لکه هغسی چي **مګداف** په کال (1992) کی ولیکل :

« ننی امپریا لیزم دپانګي د تمرکز یا د مرکزی کیدو په پام کي نیولو سره په جها نی مقیا س د ځاګړتیا و منعکس کونکی دي کوم چي د ا مپریا لیزم د کلاسیک مارکسیستا نو پواسطه سره مجسم کیږي اما هغه هم د مخکی تللی ډولونو دانځور په را کښلو کي . »

د امپریا لیزم دا نوی مرحله [د **لینن** د تفسیر یا د معنی له مخي] په اوسنی حا ل کي حتی دتیرو وختونو په پرتله دپانګي تمرکز دانحصار ډیر ځواکمنتیا ، د ما لي سرمایه ګذاری مهم رول لوبول ، دپانګي صادرول اودنړی ویش د نفوذ سا حي ته ورسول ،دنړیوال کیدو ګړندی کول چي دتیری پیړی په وروستي ربع کی رامینځته شو د نړی دا مپریا لیستی ا قتصا د د کمزوره کولو یا د هغه د جوړښتونودانحلال پرځای جوړښت لرونکی غیرمتنا ظر والی را وښود چي په هغه کي دمختلفو هیوادونو الحا ق اویا تابیعت را ښا کي ، حا ل داچي دګوتو په شمار سره مخکی تللی   یا نګوالي هیوادونه د نړي په سطح کي کم ترکمه دجزیي یا دلږه کي تولیدی محصولاتو دکنترول لپاره خپل توان دبین المللی ما لی اقتصاد اود توکو دخدماتو دمخ په ودی ګردش ته زیاتوالي ورکول دهیوادونو لوی اکثریت ددوی د ودی شاهد وبهرنی تړاو اود تشی پراخیدو وو چي دوی له مرکز څخه جلا کړل ، نړیوال کيد ل په لنده ډول امپریالیستي تسلط پیا وړی کړ ، اودلازمي سرمایه ګذاری ژوری کول خورا لا پسی ژوروي   کوم چي حتی په کوچني اندازه سره ددوی دکورنی اقتصادی پروسو کنترول هم نشی کولی .

دامپرياليزم نوی فاز يا پړاو کوم چی دشلمی پيړی په پای اود يويشتمی پيړي په پيل کی د کړو اوعملی ګامونو په اوچتولو سره رامينځته شو د «سمير امين » او مانتلی ربيو مياشتنی خبرونی سره اړين مختلف ليکوالو ، نړيوال مالی انحصاری پانګي ديو سيستم يا دانحصاری تعميم شوی پانګي په عنوان توصيف او تشريح کړل شوی . په دغه امپرياليستي يو موټی نظام کی تر (500) لوی شرکتونه پوری سره په وظيفوی ادغام کي د نړی نژدی (40) سلنه عايد څخه برخمن دی ياد اچي دنړی (40) سلنه عايد پخپل اختيار کي لری ، حا ل داچي اکثر نور شرکتونه د نړيوال ا قتصاد په شبکو کي د دغه غول پيکر لويو شرکتونوپه مينځ کی غځيدلی يا داچي رانښکيل شوی دی اويواځی دپيمانکارانو يا د دفرعی تړون کونکو شرکتونو په توګه خپل شتون او حضور ته دوام ورکوی . اوس توليد او ګردش دجهانی کااليو دځنځيرونو په چو کاټ کي سازمان مومی کوم چي ددی کااليو دځنځيرونو په مينځ کي مرکز او چاپيريال خپل مختلف نقش لا پسی پيا وړی کوی . دا وضيعت دنړيوال دکار دتوان مينځګړيتوب [ددوو مختلفو بيو « قيمتونو» يا بهاګانی څخه ګټه پورته کول ..**ددی قلم پواسطه سره]** دی کوم چي دنړی په سهل کي دکارګړندی استحصا ل / استملاک ته وده ورکوی ، کوم چي دشمال له خوا ددی اضا فی ارزښت ډيری برخي اخيستل کيږي ، دامپريا ليزم د کنترول زياتوالی پرما ليه اونړيوال اړيکو باندي ددی پروسي طبعی برخه دي چي پرته له دي دتوليد نړيوال کول ممکن نه کيدل .
مونږ د (1970) لسيزو په اواخرو اود (1980) لسيزو په لمړيو کي دنوی ليبرال دنړيوال کيدو شاهد اوو. چي د پا م وړ بريا لی هڅی سره د دولتونو درامينځته کيد و اوبيا په ځا نګړي بڼی سره په جنوب کي د نړيوال آزاد با زار د قواعدو د پا ره وه ، کوم چي دتعريف له مخی مالی مرکزپرهغه باندی حکمروايی کوی نوپه دی ډول کولی شو چي وروستي امپرياليزم هم داسی يو دوره يا پړاو ومنو چي مالی اقتصادی بحران يا رکود سره دچاپيريال   بحرانونو سره په دی سياره کي تړل دنه رابيرته ګرځيدونکي واټنونو (شکاف) پحا ل د پراخيدد وکي را ښکا ره کيږي دغه نه بيلدونکی شکاف يا واټن دسرمايه داری د ا نحصا ری دا نبا شت له خپله نظام څخه دي اوخپل ايديولوژيک توجيه په نوی ليبراليسم کی ګوری .
په اوسنی بيړی کي د نړيوال توليد اود ما لی يا د سرمايه ګذاری د تمويل کولو ځا نګړتيا په سويل (جنوب) کی د منظم

بهره برداری لپا ره د کا ر دواحد (ا رزان قیمت کا ر) ټیټوالی دي او په تولید کي وا قیعت دادی چي په جنوب کي د شمال په پرتله د کا ر اجوره په ډیر ټیټ سطح کي سا تل کیږي اودهغه دلیلونه داد ي : (1) ډیر لوی نړیوال زیرمی په اوله درجه په جنوب کي ځای پرځای دي (2) دهیوادونو ترمینځ د کا رګرانو تګ او راتګ محدودیتونه اوبیا په ځانګړی توګه له بی وزلو هیوادونو څخه بډا هیوادونو ته تګ (3) په تیر اوپه اوسنی حا ل کي د ا مپریا لیستی ځواکونو د فشا ر زیاتوالی ، ***ټونی نورفیلډ*** (Tony Norfield) دیو لوی اروپایی بانک دبهرنیو اسعارو پخواني ستراتیژیست اجرایوی نړیوال مدیر په کال (2015) کی ،کار په امپریالیستي نړي کي د تي شرت (T-shirt = د تی شرت داستا ن دادی چي په بی وزلو هیوادونو کی د کا رداجوری د ټیټوالی له کبله تولید شوی کا لی بډا هیوادونو ته وارد کیږي .... تفسیر ددی قلم پواسطه سره) په اقتصاد کی تشریح کړ.

په دی با ندي هرڅوک پوهیږي چي په مخکي تللی پانګوالي هیوادونو کي د نادارو هیوادونو په پرتله کا رګرانو ته زیات اجوره یا د ستمزد ورکول کیږي په هرصورت په معا شونو یا اجورو کي په اوسط ډول سره تغیر راتلل حتی د حیرانتیا موجب کیدی شي ، نه یواځی (20) سلنه یا (50) سلنه بلکه دبډا او دغریبو هیوادونو ترمینځ (2) ،(5) ، (10) ، یا د (20) عامل په بنیه ، د ا قتصادی نظریی اصلی جریان په بیا ن دادی چی د بډا هیوادنو تولید کونکي کارګران نسبت دغریبو هوادونو د کارګرانو په پرتله ګټور دي اود ا ځکه چی د مخکی تللی پا نګوالی هیوادونو کا رګران لوړتحصیل لری اود لوړ تکنا لوژیکی مها رتونو څیښتنا ن دي ولی بیاهم دا وضا حت د واقیعت سره سمون نه خوری کوم چي د بی وزلو هیوادونو د کا رګرانو سره داسی پرتله شي.

د څوملیتي خا رجی تولید کومکو شرکتونو پواسطه سره (یا کوم چي دهغوسره تړون یا قرارداد شوی دي) په نادارو هیوادونوکي تولید هم دورته یا دنژدی ورتي تکنالوژی په کا ر وړلو سره بیا هم په بډا ا قتصادی کی متکی دي کوم چي پایلی یی دډیر ټیټو اجورو سره یوځای دادی چي د تولید په جریا ن کي د کا ر دواحد لګښت په اصطلاح په نو ظهورو اقتصا دونو لکه چین ، هند ، اندونیزیا او مکزیک کی په کال (2014) په ترتیب سره یواځی (46) ،(37) ،(62) او

(43) سلنه دمتحده ایالاتو وه ، دغه د ګټی تفاوت په شما ل کی دمستقر موقیعت لرونکی څو ملیتی شرکتونو ته ډیر لوی ناخالص تورم یا انفلاسیون رامینځته کوي ، دتولید ټول لګښت [چي د صادرات په قیمت کي منعکس شوی] دیو تولید کړ شوی (ټی شیرت) لپاره په کا ل (2010) دیو فرعی قراردادی له لاری په بنګله دیش کی چی د یو سوید نی شرکت د هنس (Hennes) اوموریتس (Mauritz) = (H and M) د پا ره کا رکوی (27) سلنه دخرڅولو له نهایی قیمت څخه په اروپا کی وه اوپه بنګله دیش کی کارګران په تولید کی زحمت ګالی اویو کارګر په فابریکه کي د (1,36) یورو دترلاسه کولو لپاره د(10) څخه تر (12) ساعتو پوری په ورځ کي کار کوي - یا په یو مونتاژ شوی آیفون کی مشخصه قیمت (یا فرعی ناخالص سود) په کا ل (2009) په **چین** کي د(64) سلنه څخه زیا ت دی ، دفرعی ناخالص سود زیاتوالی نړیوال کار پوری تړلی دي په مونتاژ شوی آیفون کی ځانګړی قیمت (یا فرعی نا خا لص سود) په کا ل (2009) په **چین** کي د(64) سلنه څخه زیات وه . دفرعی ناخالص سود دکار دنړیوال اړینی داوری (قضاوت) دنړیوال تولید دچټکتیا موجب شوی چي دنړیوال صنعتی اشتغال ونډه په حال د ودی اقتصاد (له جملی څخه نو ظهور اقتصاد) له (52) سلنه په کا ل (1980) کی (83) سلنه په کال (2012) کي لوړ شوی دي .

نن ورځ دتولید لوی او ګرندي وده ورکونکی برخه د **مټ داوړد والی** قرارداد[د مټ داوږدوالی قرارداد مفکوره ددوو کسانو یا شرکتونو ترمینځ تړون پوری اړه لری چی یوله بل څخه خپلواک دی .... ***تفسیر ددی قلم پواسطه سره***] چی له چاپیریال څخه سرچینه اخلی کوم چي دتولید دغیر توازن اویا غیرعادلانه حالتونه (لکه دروغ ویل ، رسختیدل یا دمجوز صدور ، درای ورکولو حق اودخدماتی مدیریت قراردادونه) له هیواد څخه بهر تحویل ورکول کیږي اوداپخپله له خارج څخه دڅوملیتی واقعی تجارت یو ډول اساس را مینځته کول دی چي دخارجي مستقیم سرمایه ګذاری پواسطه سره ترسره کیږي کوم چي په کا ل(2010) کی دغیرمتوازن اویا دغیر انصاف تولید حالتونه له (2) تریلیون دلارڅخه لا زیات خرڅلاو یا فروش درلود .

لا هم د نړي په سویل (جنوب) کي دکار دتیټ لګښتونه (اجوره) څخه ګټه اخیستونکی دارزښت دځنځیر دتولید دفرعی

تړون کولو یا دغیر عادلانه تولیدی حالتونه هم نه تولید کیږی یا په بل عبارت دارزښت دځنځیر ټول تولیدات په جنوب کي دواحد کار دتیټ لګښت دناوړی ګټه اخیستنی سره دغیر عادلانه ډول تولیدی حا لتونه نه رامینځته کیږی یا داچي نه تولید کیږي بلکه ددی ډیری برخي دڅو ملیتی شرکتونو لخوا په مستقیم سنتي ډول بهرنی پا نګوني سره ترسره کیږي کوم چي یواځی په کال (2013) کی دمتحده ایالاتو په خارجي شرکتونو کی له خا رجی پانګوني څخه چی له ګټی څخه یی ونډه ترلاسه شوی په شمول دارواق قرضه (دېوراعتبار لرونکي ورقی) تقریباً (773,4) ملیا رد **دلا** ر وه. په دا سی حا ل کي چي متحده ایالاتو دخپل پورونو په تادیاتو کی کوم چي د خارجي پا نګوني څخه د متحده ایالاتو په د ننه کي ترسره کړي یواځی (564,9) ملیا رد دلار ته رسیږي چي په نتیجه کي دهغه خالص سود یا ګټه (209) ملیارد دلار [ددی کا ل لپاره دمتحده ایالاتو د خا لص خصوصی د هیواد په د ننه پانګونی شا وخوا «35»سلنه] کیږي کوم چي دایواځی داضافی پانګوالی جذب ګرندی کوی . څنګه چی **پاول باران** او**پاول سویسی** په کال (1966) کی د ا نحصاری سرمایه داری پخپل اثرکی داسی لیکي : **« بهرنی پانګه اچونه چی د کورنی یا دداخلی تولید له پلوه اضا فی عا ید لپا ره لیری ده کوم چی دغه اضافی تولید شوی عاید له بهر څخه پانګونی هیواد ته لیږدونه د یا د شرایطو په نظر کی نیولو سره ډیراغیزمنه ده او البته دا ښکاره دي چي خا رجی پانګه اچونه د ما زاد یا داضا فی تولید د جذ ب د ستونزی د حلولو د مرستی کولو پرځای تشد ید کیږی ».**

ځنی نورعوامل هم **دارزښ** په لیږد یا انتقال کی دپرحا ل د ودی هیوادونو څخه اوبیا دهغه له جملی څخه د نړی له جنوب څخه شما ل ته د پا نګی فرار چی دهغه اندازه په کال (2012) کي له (1,7) ملیارد دلارڅخه زیات اټکل شوی وه دِي .اوهغه داچي په واقیعت کي هرډول ما لی معا مله د شما ل اود جنوب ترمینځ دا سی یو اصل ته رسیږی کوم چي **کا رل مارکس** ،هغه د« **سلب ما لیکیت**» دسود یا په سا ده بنی سره دغلاکولوګټی یا پیسی نوم ورکړی دی اوهغه داچي د نا برابراویا دنا مسا وی ځواکونوداړیکومنعکس کوونکی دي لکه څنګه

چي **نارفیلد** (Norfield) لیکي: « ما لیات یا ما لی امور د بډا یو هیوادونو لپا ره یوه لاره یا وسیله دي چې د نړیوال له پا تی اقتصا د څخه عا ید را وباسي »- د **نا روی** داقتصا د د پوهنځی اقتصا د پوها نو په کال (2015) کي په امریکي کي د نړیوال یوموتبی میشته ما لی تما میت (ادغا م) په اړه یو عملی څیړنه تر سره کړ چې د هغو ددی عملی راپور پر بنیا د دا سی ا ټکل ترسره شو : هغو وویل چې له دریم نړي څخه دخا لص منابعو لیږد کوم چي ډیری یی دهغو غیر قا نونی هم دی(د نابرابر مبا د لی په اړین له پټ مستقل نقل او انتقال څخه آزاد) هغه اندازه پیسي یا دمنابعو ل لیږدونه ده چي یواځی په کا ل (2012) کي له (2) تریلیون دلار څخه زیات تخمین کړ شوی کوم چې که چیری په براورد کی له تخفیف څخه کا ر اخیستل شوای وایی نود هغه اندازه (3) ملیا رد دلارو ته به رسیدلای واي .

د نړیوال سویل (جنوب) اود شما ل ترمینځ دغیرمسا وی اویا د نا برابر تباد لی اړیکو له ا مله دپټ ارزښت (Value) د لیږد د ا ند ا زی ا ټکل لپاره یوشمیر زیا ت مطا لعا ت اوڅیړني تر سره شوی . په دا سی حال کی چي وروستی څیړنه دیو کا نادا یی اقتصاد پوه (لډ کا ر په مقابل کي ډ یر مزدوری یا په بل عبا رت سره دلډ اجوری دترلاسه کولو لپا ره زیات کا رکول یا زیا ت کاری انرژی مصرفول) یعنی د **ګیرنتو کوهلر** (Gernot Kohler) له خوا داسی روښا نه کیږي یعنی هغه د خرید (پیرود) د برابر قد رت (utilized purchasing power parity =PPP) څخه په ګټه اخیستو وښودل چي څرنګه د کا ر نیرو (قدرت کا ر په صا دراتی محصولاتو کي د نړی له سویل څخه د نومړی اودواقعی نرخ د توپیر تر مینځ د تبا د لی میزان ته په پام کی نیوسره ونتوانید چي په نوظهور اقتصا د کي د محلی قد رت خرید په پام کی سا تلو سره د کا ر ارزش منعکس کړي لکه هغسی چي **جا سن هیکل** (Jason Hickel) په ویش کی څرګندوی :

د **کوهلر** روش یا میتود د سوداګریزو توکو لپا ره د نومړی تبا د لی د نرخونو او دا صلی تبا دلی د نرخونو ترمینځ داختلاف مطا لعه کول دي د بیلګي په توګه : که د نومړی (اسمي) د ارز نرخ دامریکي د« ډالر » اودهند د « روپیه » ترمینځ (1:50) تصور کړ شی ، اوس نو تاسی تصور وکړی چي هند متحده ایالاتو ته د(R 1000) ارزښت لرونکي توکي لیږدی اوپه بد ل کی یی (20 $) ډالر تر لاسه کوي. چی دا به په بشپړ ډول سره یو برابر یا مساوی تبادله دي ، یا حد اقل داسی په نظر راځی او یا چي د لته ستونزه دادي چي د نومړی ارز نرخ بشپړه د قیق نه دي په هند کي (R 50) یعنی چي (50) هندی کیدای شی دیوه ډالر ارزښت لرونکي توکو څخه ډیر څه واخیستل شي . دمثا ل په توګه : شا ید دا د (2) ډالرو ارزښت ته نژدی خرید (پیرودل) کولی شی نود خرید قدرت په شرایطو کي د تبا د لي ا صلي تبا د له (1:25) دي ، ددی معنی داده چي کله هندوستان متحده ایالاتو ته د (R 1000) ارزښت لرونکي مالونه لیږدی نو دا واقعاً د(40) ډالرو ارزښت لیږلو سره مساوی وه کوم چي دنرخ په اسا س په (R 1000) سره کیدای شی چي په هند کي خرید وکړي یا کا لی وپیری اوتردی د مه هند په بد ل کي یواځی (20) ډالر ترلاسه کړی شي چي په رینښتیی شرایطو کي یواځی د (R 500) ارزښت لری . یا په بل عبارت : دحقیقی اودنومړی تبا دلوی نرخونو ترمینځ داختلال یا دتحریف له امله ،هند دترلاسه نه کولو په پرتله (20 $) ډالر (R 500) لیږي . ددی په اړه دفکرکولو یو لاره دا ده چي دهند صادرشوی مالونه (توکیی) دهغه قیمت څخه خورا ارزښت لری چی دهند کارګرانو دهغه تولید کړی شوی توکی په بدل کي مزد ترلاسه کړی دي یعنی چی دهغو اجوره د کا ر د تولید د ارزښت په پرتله کم دي.

که د **کوهلر** تجربی پا یلي د پر (PPP = د پیرود د ځواک برابری « برابری قد رت خرید») با ندی په اتکا

سره په سو یلی هیواد ونو کي [(د ا قتصا دی همکا ریو او د پراختیا غیر سا زما نی نها د = non
organizational for economic cooperation and development (OECD)] د تولید کړ شوی
ارزش دا نتقال اندازه کی اوسی اما (OECD) شما لی هیوادونو ته اعتبا ر ورکول کیږی کوم چی هغه ته
اقتصا د پوهان د نا بربر تبا دلي نوم ورکړي دي. هغه څه چې **کوهلر** په دی وتوانید چی ددغه انتقا لی ارزش
اندازه په مجموعی ډول په کال (1995) تر (1,75) پوری اټکل کړي چی دا پخپله دغیر (OECD) تولید ناخالص
(GPD) یوپرڅلورم اندازه زیا تونه را ښیی.که څه هم دا ډول تجربوی اټکلونه په یوشمیر برخو کي دپوښتنی
لپاره لار ی خلاصوی اما اصلی واقیعت دادی چي د(امپریالیزم کرایه یا اجاره) کی کم شک او تردید وجود
لری .
لکه همغسی چی **جان اسمت** (John Smith) استدلال کوی اوهغه داچي دارزش د پراخ انتقال یا جریان
د نړی له جنوب هیوادونو څخه شما ل هیوادونو ته چی هغه ته د نا برابر مبا دلی نوم ورکړ شوی دی دهغه
احصا یوی ارقام په داخلی نا خا لص تولید ، سوداګری او پټ ما لی جریا نونو یا معا ملو کی ډیر پټ سا تل
کیږی . اودهغه دقیق دلیل دادی چي په جنوب کي تولید شوی ارزش په شما ل کي ثبت اویا ضبط کیږي
یعنی ټول عایداتی منابع لکه اجوره «دستمزد» ، اجا ره ، بهره کوم چی په جنوب کی د داخلی تولید ناخا لص
(GDP) سود له څنډی څخه رامینځته شوی یواځی په ساده ډول دنړی شمال هیوادونو دارزش اضافی په بڼه
شمیرل کیږی یا چی په حساب نیول کیږی کوم چی دشما لی هیوادونو دداخلی تولید نا خا لص ته مرسته کوی.
دهیواد څخه بهر د ما لی منا بعو اود نړیوال د نورو وسیلو د ترلاسه کولو څخه ستر او زیات ګټی داضا فی
پانګوالي د جذ ب روند ته نوری ستونزی رامینځته کوي . د ا مپریا لیست ددی اجاری ډیره برخه مالیاتی

پټن ځایونو کی ختمیږی یا په خوندی ما لیا تی ځا یونو کی پای ته رسیږي اودما لی متمرکز ثروت دځنو کم شمیرو شرکتونواو ددولتمندو افرادو دابزار په بڼه اوړی. په داسی حال کي چي په پراخه کچه په متحده ایالاتو اونوروامپریالیستی هیوادونو کي دتولید پانګوني په حا ل دودی ستونزی را مینځته کوي چی دهمدی وضع له امله لاپسی دکلی بحران موجبات را برابریږي چی داضافی ظرفیتونو، دکار کمبود ، ورو وده ، د نابرابری لوړوالی ، ما لی حبا ب اود متنا وب مشخص بحران نښی نښا نی مشخص کیږي .

سمیر امین استدلال وکړ چی امبریالیستی اجاره دوه جلا برخی لری ، لمړی کرایه وه چی دنړی دسویلی هیوادونو د کارګرانو دامپریا لیستی ا ستثما رڅخه ترلاسه شوی وه ، دوهم دجنوب څخه دطبعی منا بعو تخلیه اودګڼ شمیرڅوملیتی شرکتونواودامپریالیستی دولت له خوا دحاکمیت نقضول ، ګرچه دامپریالیستي داجاری لمړی شکل تریوه حده پوري دا صولو له نظره داندازی کولو وړ وه یا داچی ا ندازی کیدای شو اما دهغه داجاری دوهم شکل کوم چی دارزښتونو څخه دکتی په پورته کول (دطبیعت دوړیا دالیو پنګونی تخصیص) اما نه مبا دلوی ارزش .چی په دی دول هغه یعنی **سمیر امین** تینګار لري چی **کا رل مارکس** دژوند د چا پیریا ل اود امپریا لیستی د ژوند دچا پیریا ل د پوره درک لپا ره لاری په ګوته کړي .

امپریا لیزم د ستراتیژیکو منا بعو د ترلاسه کولو او ترولکی اوکنترول راوړلو دهد ف او نیت په لرلو سره د یو لوی اوستر مبا رزی سره یی مخه دي اوداسی اټکل شوی چي دمتحده ایالاتو پوځ دخپلي بنستیز بودجی شا و خوا (16) سلنه یواځی دنړی دتیلو داکمالاتو یا دزیرمو دخوندی ساتلو اویا هغی ته دلاسرسی په منظور مصرفوی. نظامی تسلط پر ا قتصادی سیمو او د ستراتیژیکو سرچینو په خوندی کولو نظر نورو مسا یلو ته لمړیتوب ورکړی اوداځکه چي منا بع او اقتصاد دامریکی دهدفونو دترلاسه کولو لپا ره یو کلیدی موضوع

دی چي ډېر عمده نقش تر سره کوي .

څو ملیتی شرکتونه دځانګړی دولتونو له ما لی او سیاسی – نظامی ځواک سره تړلی دي کوم چی دوی په کوم هغه ځایونو کي چي مستقر شوی دي ، پرته له دي چی دوی مخکی دیوی شیبی لپاره هم دلته شتون نه درلود او په دی کي ددوی لوړتیا په نړیواله سیا لي کي د خیل دي کوم چی اوس امپریا لیزم د **نور فیلد** په وینا په نړی کی دلوړو (سل) غیرما لی شرکتونو په قضیه کی دری څلورمه برخه په شپږو هیوادونو کی خپل کورلری یا داچی دغه هیوادونه لکه متحده ایالات ، انګلستان ، فرانسه ، جرمنی ،جاپان او سویس خپل کور ګڼي .

هغه څه چي امپریالیستي پوری تړلی یو شرکت له نورو شرکتونو څخه متما یز ګرځوی یا دهغه د سیا لي بریالیتوب یا دهغه نړیوال اهمیت داصلی کالیو دتولید اودهغه دخدماتو دسرته رسولو له مخی نه دي که څه هم دغه شرکتونه اغلباً د دغه پورتنیو اوصا فو او یا مزیاوو څخه برخورداره دی کوم چی یو لوی شرکت باید دغه پورتني اوصاف ولری اما هغه څه چي ددی توپیر په لرلو سره داشرکتونو متمایز ګرځوی د نوموړی شرکتونوسره دځواکمن بنه اقتصاد لرونکی ملتونواودولتونوملاتړ دي کوم چي په دي هیوادونو کی امپریالیستی ځواکونه ځای پرځای یا مستقر شوی دي اوپه همدی شان هغه څه چي دا قتصاد له پلوه یوامپریا لیستي هیواد له نورو هیوادونو څخه متمایز کوی او دهغه توانمندی د نړی پراقتصاد باندی مساعد ګرځوی چي خپل قدرت پلی کړی دنوموړی سرمایه داری هیواد استازیتوب دملی شرکتونو له خوا دي .

وروستی وختونه :

نن ورځ امپریالیزم دخپلو اهدافو دترلاسه کولو لپاره ډیر تیری کونکي اوله مخکي څخه ډیر بی حد اوحصر

هار او غضبناک شوی دي او هغه داچي په اوسني پړاو کي متحده ایالات یا امپریا لیزم سره ددی چي دری ګونی ځواکمنو لکه کاناداد ، اروپا او جاپان دخپل برلاسی یا دهڅونی دساتلو لپاره پخپل څنګ کی لری اما له هغه نه چی نن دهغه هڅونی اوهم دهغه اقتصادی بر لاسی د نزول او د تیتید و په پړاو کی قرار لری نو دخپل جیو پولیتیک ،جیو ایکونومیکی اصل دبیا ترلاسه کولو لپاره خپل ټول نظامی قوت په کار اچولی دی اودهغه هدف دادی چی لا هم هغه هیوادونه مات کړی چی دنړی په سلسله مراتبو یا درجه بندی کی پا تی دی او هم دنوظهور دچټک اقتصادی د ودی هیوادونو په مخکی دهغه هیوادونو دا قتصا دی ودی مخه ونیسی او هم نور هغه ټول هیوادونه نسکور کړی کوم چی دا مبریالیستی د نوی نظا م د قوانینو څخه سرغړونه کوی دبلی خوا څځه په دری ګونی امریکی پوری تړلی ځواکمن کی یعنی په کانادا ، اروپا او جاپان کي داخلی شخړی لا هم دوام لری مګر اوس مهال تر فشار لاندی دضرورت له مخي راوړل شوی دي اودانه یوائی دامریکی دزیات فشار دپلی کولو په دلیل بلکه د**چین** – روسیه دمهارکولو اودکنترولولو لپاره کوم چی دامریکی داهدافو په مرکز کي دیو ضرورت په بڼه اوس ځای ترلاسه کړي دي اوداځکه چي دامریکي د لړ لید له مخی **روس** او **چین** دامریکی لپاره په یو جدی ګواښ باندی اغوښتي دي . په **چین** او**روسیه** کي اغلباً دامپریالیزم نظم په مختلفو دلایلو اما دهغه سره اړین دنړیوال انحصاری مالی پانګي دودی په سیاسی اقتصاد کي دملی پانګوالو (ملی سرمایه داران) سره دغالب ترکیب نشتوالی دي کوم چي په نورو دبریکس (BRICS)دغړو هیوادونو کی شتون لری ، په عین وخت کي اروپایی اتحادیی هم دمختلفو دلیلونو په نظر کي نیولو سره ګډوډ او دړی وړی ده یعنی د سنتریفوګل (centrifugal = له مرکزڅخه په تیښته) سره یی مخه شوی اوهغه هم دبی ثباتی اوداقتصادی رکود له امله چی دامپریالیستی په ګذارونوسره په مجاورو سیموکی اوبیا په ځانګړي بڼه په مینځنی

ختيځ ، شما لی افریقا کی خلکو دناورنونوسره مخامخ کړل شوی دي.

په دی وروستیو شرایطو کي دارزښت څنځیرونه / نړیوال عرضه دانرژی ،زیرمو ، ما لی منا بعو سره په ګډه د نظا می ستراتیژیک له نقطه نظره تر ارزونی یا څیړنی لاندی قرار نیسي کوم چي ددی نړیوال نظم د زړه په تل کی د ننه غځید لی دی او دامریکی پواسطه سره نا پا ید ار تېل شوی یعنی هغه نا پا ید ا ر هژموني کوم چی دهغی دخوندی سا تلو لپاره امریکی دخپل نظا می استحکا ما تود قلا د ترصد له تیرکشونو څخه جا پا ن او اروپا تر نظا رت لاندی نیولی دی اودا امریکا دی چي نن ورځ دخپل ستراتیژی تسلط تول دولونه مخ ته وړی اویا له هغی څخه کار اخلي نه یواځی د نظامی برتری پواسطه سره پر انرژی باندی تسلط لرل بلکه پر تکنالوژی ، اقتصاد اوحتی پر نړیوال انرژی با ندی دولکی لرلو مرام او هد ف. کوم چی امریکی د دی نړی په مقابل کي د نژدی نا ورین رامینځته کید ل او داقتصادی ، سیا سیی ګډوډیو د شا لید پر اسا س خپل پا لیسی په مخ وړی .

په دي لادخرابیدو یاخرابیدونکي شرایطوکي نوی فاشیستی تمایلات یوځل بیا سررا پورته کړي چی دانحصاری ما لی نهایی پا نګونی یا د سرمایه داری په طبقاتی صنف کي اود نوی پانګوالانو اود تیټو مرتجع اوارتجاعی لایو یا طبقاتو سره په دی ورځو کي اتحاد رامینځته شوی اوداسی شرایط رامینځته شوی چی نیولیبرالیزم ، نیوفاشیسم له بنده نوی خلاصه شوی نژاد پرستي ،غچ اخیستونکی ناسیونالیزم سره یو ځای ملا راسته کړی کوم چی دبلی خوا څخه دضد امپریالیست سوله خوښونکی جنبش په سرمایه داری تر تسلط لاندی ځایونو کی یا له مینځه تللی یا چی حتی په کین اړخو کی دبیا له سره د بسیچ کیدو هدف او غوښتنه هیره شوی اویوځل بیا دتولنیز امپریالیزم پوښتنی را پورته کوی .

البته چي دلته یو احساس وجود لری په کومه کی چي په دی برخه کي ډیر څه پیژندل شوی لکه هسی چی **مګداف** ورڅخه یادونه کوي :

له مرکز څخه باندی ته تیښته (centrifugal) اوله څنډ و یا چا پیر یا ل څخه د مرکز په لوری حرکت (centripetal) ځواکمن ځواکونو تل دپانګوالی په روند یا جریان کی سره په همزیستی اویا همغاړیتوب کی اوسیدلی دی چی کله له دوی څخه یو اوکله بل پریو باندی مسلط او با نفوذ شوي کوم چي په پایله کي کله د سولی او همغاړیتوب دوری مساعد شوی اوکله بیا هم داختلافاتو اوشخړو پړاو تر سترګو شوي نو په عموم کی ددی بد یل یا دالترناتیف میکانیزم دواړه د مبارزی اقتصا دی او نظامی ډولونه لرلي چي په کلی بنی سره د دی میکانیزم تنا وب یا سا زوبرګ له دواړو شکلونو څخه داقتصادی او نظامی شکلونو څخه متشکل دي چي دیو قوی ځواکمن بریالیتوب قدرت په لرلوسره پر بایلونکی خوا باندی مسلط کیږی اودخپل دبریالیتوب دتوان قابلت هغه ته ښیي اما ناهمواره انکشا ف او پراختیا ډ یر زر له مینځه ځی یا چي پای ته رسیږی کوم چی بیا د هژمونی د بیا تر لاسه کولو لپا ره د مجد د مبارزی ضرورت رامینځته کیږي.

وروستی امپریالیزم دنړیوال پا نګوالي سیستم د تا ریخ دپای د ټکي نښی نښا نه دي چی د نړی یا د خمکی پرنا ورین با ندي د جدی بدلون (انقلابی) د پیل زیری یا ګواهی راکوی د سیا ریی د موجوده نظا م اضطراری وضیعت کي د«بشیر آ زادي » د ترلاسه کولو لپا ره د تولنیز عاجل یا جدی ډ له ایز مبا رزی ضرورت وینی د ا نسا نا نو پراخه مبا رزه باید چي د کارګرانو اوپرګنو د نه تمید ونکی دوامدار مقا ومت په بنه وی اود نړی له جنوب څخه پیل شي کوم چی دهغه هد ف په لمړي پړاواوله هرڅه نه مهم د امپریالیزم نسکورول د(نړیوال

پانګوالي دیو مظهرپه توګه) په نظرکی ونیول شي آزاد کارپه متمرکز   هیوادونو کي نه ترسره کیږي اما داچی کا رپه چا پیریا ل هیوادونوکي آزاد شی اوامپریا لیزم فسخ اونسکور شي.

یادداشت ها

[۱] ای. لنین، امپریالیسم: بالاترین مرحله‌ی سرمایه‌داری (نیویورک: انترناسیونال، ۱۹۳۹). عنوان جزوه‌ی لنین هنگامی که در سال ۱۹۱۷ منتشر شد، امپریالیسم: آخرین مرحه‌ی سرمایه‌داری بود. نک.

.801 I. Lenin, *Selected Works in Three Volumes* (Moscow: Progress, ۱۹۷۷), ۶۴۰–۶۴۱, ۸۰۱.

ویتولد کولا (Witold Kula) مورخ لهستانی در سال ۱۹۶۳ با تأکید بر این واقعیت نوشت: «تفاوت روش‌شناختی بنیادینی میان این فرمول‌بندی‌ها وجود دارد. قید «جدیدترین [آخرین] مرحله» به گذشته ارجاع می‌دهد ... در حالی که قید «بالاترین مرحله» چیزی بیش‌تر درمورد آینده نیز می‌گوید؛ یعنی در آینده هیچ «مرحله‌ای بالاتر» از این یکی وجود نخواهد داشت.

Kula, quoted in John Bellamy Foster and Henryk Szlajfer, introduction to *The Faltering Economy* (New York: Monthly Review Press, ۱۹۸۴), ۲۱.

لنین در همین راستا عموما در متن اصلی جزوه‌ی خود به امپریالیسم به عنوان «آخرین فاز» یا «آخرین مرحله» سرمایه‌داری اشاره می‌کند، که در تطابق با عنوان فرعی اثر رودولف هیلفردینگ یعنی سرمایه‌ی مالیه: آخرین فاز سرمایه‌داری است.

[۲] Mercantilist

[۳] Lenin, *Imperialism*, ۷۸, ۸۱–۸۲, ۸۸, ۹۲.

لنین در مقاله‌ی خود در اکتبر ۱۹۱۶ به نام «امپریالیسم و انشقاق در سوسیالیسم» برای اولین بار بر اساس آن‌چه سرشت «رو به موت» سرمایه‌داری در اوایل قرن بیستم می‌دانست، تأکید اصلی را بر مفهوم امپریالیسم به عنوان بالاترین مرحله در تقابل با جدیدترین یا آخرین مرحله نهاد. این امر به توضیح تغییر بعدی در عنوان جزوه‌ی او پس از اولین انتشار در سال ۱۹۱۷ کمک می‌کند.

.20 I. Lenin, Collected Works, vol. ۲۳ (Moscow: Progress, ۱۹۶۴), ۱۰۵–۲۰.

سمیر امین در پاسخ به لنین نوشته است که «امپریالیسم یک مرحله از سرمایه‌داری یا حتی بالاترین مرحله‌ی آن نیست: از آغاز در ذات گسترش سرمایه‌داری قرار دارد».

Samir Amin, “Imperialism and Globalization,” Monthly Review ۵۳, no. ۲ (June ۲۰۰۱): ۶.

با این حال لنین از این اصطلاح به معنایی دوگانه استفاده می‌کرد، تا هم به امپریالیسم به طور کلی که به سرآغاز سرمایه‌داری بازمی‌گردد و هم (به شکلی متمرکزتر) به آن‌چه در زمان او «نوامپریالیسم» یا مرحله‌ی امپریالیستی (انحصاری) سرمایه‌داری نامیده می‌شد، ارجاع دهد.

[۴] Lenin, Imperialism, ۱۳–۱۴, ۸۵, ۸۸, ۹۱.

برای کسانی که فکر می‌کنند امپریالیسم لنین اثری لحظه‌ای بود، نگاه به بیش از ۷۰۰ صفحه یادداشت حاوی چکیده‌هایی از ۱۴۸ کتاب و ۲۳۲ مقاله به زبان انگلیسی، فرانسوی و آلمانی، که او در تدارک برای نوشتن این کتاب برداشته بود، سودمند است. نک.

.20 I. Lenin, Collected Works, vol. ۳۹ (Moscow: Progress, ۱۹۶۸), ۲۰.

[۵] Rudolf Hilferding

[۶] Nikolai Bukharin

[۷] Rudolf Hilferding, *Finance Capital* (London: Routledge, ۱۹۸۱); Rosa Luxemburg, *The Accumulation of Capital* (New York: Monthly Review Press, ۱۹۵۱), Nikolai Bukharin, *Imperialism and World Economy* (New York: Monthly Review Press, ۱۹۲۹).

اوتسا و پرابهات پاتنایک اشاره می‌کنند که اگر چه [تحلیل لوکزامبورگ] از بسیاری جهات مکمل تحلیل بعدی لنین است، تأکید او بر امپریالیسم در درجه‌ی اول به عنوان عامل ویرانی و جذب مناطق خارجی پیشاسرمایه‌داری، نظریه‌ی او را درمورد امپریالیسم «به‌مثابه رابطه‌ای پایدار تحت لوای سرمایه‌داری» تا حد زیادی تضعیف می‌کند.

Utsa and Prabhat Patnaik, *A Theory of Imperialism* (New York: Columbia University Press, ۲۰۱۷), ۸۷.

[۸] Lenin, *Imperialism*, ۸۹.

لنین در رابطه با اشرافیت کارگری اصرار داشت که «قشر بالایی ممتاز پرولتاریا در کشورهای امپریالیستی تا حدی به بهای صدها میلیون نفر در ملل [به اصطلاح] غیرمتمدن زندگی می‌کند» (مجموعه آثار، مجلد ۲۳، ص. ۱۰۷). (توجه: لنین در حین تمایز میان ملل متمدن و غیرمتمدن، نقل قول‌های دهشتناکی را پیرامون اولی بیان می‌کند و آن را همانند سنت سوسیالیستی به عنوان حسن‌تعبیری برای سرمایه‌داری در نظر می‌گیرد.) برای مبنای تاریخی تحلیل لنین از اشرافیت کارگری، نک.

Eric Hobsbawm, "Lenin and the 'Aristocracy of Labor,'" in *Lenin Today*, ed. Paul M. Sweezy and Harry Magdoff (New York: Monthly Review Press, ۱۹۷۰), ۴۷–۵۶.

[۹] I. Lenin, *Selected Works in Three Volumes*, vol. ۳ (Moscow: Progress, ۱۹۷۵), ۲۴۶, ۳۷۲–۷۸.

تحلیل لنین از امپریالیسم اغلب به نظریه‌ی ساده‌انگارانه‌ای از مازاد اضافی در دولت‌های سرمایه‌داری پیشرفته و صادرات سرمایه که ریشه در مصرف کمتر از حد دارد، تبدیل شده است. نمونه‌ای را از این نفسیر بیش از حد خام‌اندیشانه از لنین می‌توان در کتاب تأثیرگذار ذیل یافت:

.۸۳–۵۰), ۱۹۸۰London: Verso,) Imperialism: Pioneer of Capitalism Bill Warren's influential

برای نقد قدرتمندی از این دیدگاه ساده‌انگارانه، نک.

New Delhi:) Whatever Happened to Imperialism and Other Essays ,Prabhat Patnaik .۱۰۱–۸۰), ۱۹۹۵Tulika,

[۱۰] .۲۴–۶۲۳), ۱۹۸۱New York: William Morrow and Company,) Global Rift ,S. Stavrianos

[۱۱] Mark Blaug

[۱۲] Benjamin J. Cohen

[۱۳] Robert W. Tucker

[۱۴] .Barrington Moore Jr

[۱۵] Paul Baran

[۱۶] Paul Sweezy

[۱۷] William Appleman Williams

[۱۸] Harry Magdoff

[۱۹] ed. Kenneth ,Economic Imperialism Mark Blaug, "The Economics of Imperialism," in –۱۴۲), ۱۹۷۲E. Boulding and Tapan Mukerjee (Ann Arbor: University of Michigan Press,

۵۵ Benjamin J. Cohen ;, The Question of Imperialism (New York: Basic, ۱۹۷۳), ۹۹–۱۴۱; Barrington Moore, Jr., The Causes of Human Misery (Boston: Beacon, ۱۹۷۲), ۱۱۱–۳۲; Robert W. Tucker, The Radical Left and American Foreign Policy (Baltimore: Johns Hopkins University Press, ۱۹۷۱).

[۲۰] Harry Magdoff, The Age of Imperialism (New York: Monthly Review Press, ۱۹۶۹); Harry Magdoff, Imperialism: From the Colonial Age to the Present (New York: Monthly Review Press, ۱۹۷۸).

[۲۱] Samir Amin

[۲۲] Survey of Current Business

[۲۳] Henry Wallace

[۲۴] برای نشانه‌ای از این‌که مگداف در استفاده از آمار اقتصادی، چقدر زبردست‌تر از منتقدین خود بود، نک.

"Imperialism A Technical Note," in, ۱۱–۱۴.

[۲۵] Magdoff, The Age of Imperialism, ۱۸–۱۹.

[۲۶] Ernest Mandel, introduction to his planned Critique of Political Economy, vol. ۱, Karl Marx (London: Penguin, ۱۹۷۶), ۲۷–۲۸; John Bellamy Foster, "The Imperialist World System," Monthly Review ۵۹, no. ۱ (May ۲۰۰۷): ۱–۱۶.

سمیر امین تصور می‌کرد که اثر او به طیفی از مسائل که مارکس برای مجلد ۵ و ۶ سرمایه در نظر داشت می‌پردازد، اما نه آن‌طور که مارکس در میانه‌ی قرن نوزدهم به آن‌ها روی می‌آورد بلکه در رابطه با اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم. نک.

s Law of ’Modern Imperialism, Monopoly Finance Capital, and Marx ,Samir Amin
.۳۵–۱۳۱), ۲۰۱۸New York: Monthly Review Press,) Value

[۲۷] Magdoff, Imperialism, ۲۳۹; Bernard Baruch, foreword to The Revolution in World Trade and American Economic Policy, Samuel Lubell (New York: Harper, ۱۹۵۵), xi; Magdoff, The Age of Imperialism, ۱۸۲.

[۲۸] Magdoff, Imperialism, ۲۶۰–۶۱.

[۲۹] Magdoff, Imperialism, ۱۱۰–۱۱; Magdoff, The Age of Imperialism, ۶۷–۱۱۳; Harry Magdoff, Globalization: To What End? (New York: Monthly Review Press, ۱۹۹۲), ۱۷–۲۵.

[۳۰] Stavrianos, Global Rift.

در باب «تباهی یا انقلاب»، نک.

Karl Marx and Frederick Engels, Marx and Engels and the Irish Question (Moscow; Progress, ۱۹۷۱), ۱۴۲.

[۳۱] Prabhat Patnaik

[۳۲] Jawaharlal Nehru

[۳۳] Prabhat Patnaik, “Whatever Happened to Imperialism?”, Monthly Review ۴۲, no. ۶ (November ۱۹۹۰): ۱–۱۴.

[۳۴] Andre Gunder Frank

[۳۵] Andre Gunder Frank, “The Development of Underdevelopment,” Monthly Review ۱۸, no. ۴ (September ۱۹۶۶): ۱۷–۳۱; Harry Magdoff, “A Note on the Communist Manifesto,” Monthly Review ۵۰, no. ۱ (May ۱۹۹۸): ۱۱–۱۳, reprinted in this issue.

[۳۶] Bill Warren

[۳۷] Dependistas

[۳۸] Bill Warren, “Imperialism and Capitalist Industrialization,” New Left Review ۱۸۱ (۱۹۷۳): ۴, ۴۳, ۴۸, ۸۲; Warren, Imperialism: Pioneer of Capitalism, ۴۸.

وارن، برخلاف بسیاری از نظریه پردازان مارکسیست بعدی، از نقش لنین در ظهور نظریه‌ی وابستگی در کنگره‌ی دوم بین‌الملل کمونیستی در سال ۱۹۱۹ آگاه بود. نک.

Warren, Imperialism: Pioneer of Capitalism, ۹۷–۹۸; Research Unit for Political Economy, “On the History of Imperialism Theory,” Monthly Review ۵۹, no. ۷ (December ۲۰۰۷): ۴۲–۵۰.

ادعای وارن مبنی بر این‌که از نظر مارکس، امپریالیسم نقش سازنده‌ای در رابطه با صنعتی‌سازی ایفا می‌کند، در اثر ذیل رد شد:

Kenzo Mohri, “Marx and ‘Underdevelopment’,” Monthly Review ۳۰, no. ۱۱ (April ۱۹۷۹): ۳۲–۴۲; and Suniti Kumar Ghosh, “Marx on India,” Monthly Review ۳۵, no. ۸ (January ۱۹۸۴): ۳۹–۵۳.

برای ردیه‌ای جدیدتر که متکی بر مطالب تازه‌ای است، نک.

Kevin Anderson, Marx at the Margins (Chicago: University of Chicago Press, ۲۰۱۶).

[۳۹] Giovanni Arrighi

[۴۰] Giovanni Arrighi, The Geometry of Imperialism (London: Verso, ۱۹۸۳), ۱۷۱–۷۳; Giovanni Arrighi, "Lineages of Empire," in Debating Empire, ed. Gopal Balakrishnan (London: Verso, ۲۰۰۳), ۳۵.

اریگی در قرن بیستم طولانی به طور کامل از تحلیل سرمایه‌ی انحصاری و قدرت انحصاری در تطور بنگاه‌های غول‌آسای مدرن فاصله گرفت —و بدین‌ترتیب مرحله‌ی انحصاری سرمایه‌داری را که لنین با امپریالیسم همسان انگاشته بود رها کرد- و در عوض تصمیم گرفت که تحلیل نوکلاسیک هزینه‌های مبادلاتی را به‌عنوان توضیحی کافی برای رشد شرکت‌های چندملیتی، جایگزین آن کند.

Giovanni Arrighi, The Long Twentieth Century (London: Verso, ۱۹۹۴), ۲۱۸–۱۹, ۲۳۹–۴۳.

[۴۱] Michael Hardt

[۴۲] Antonio Negri

[۴۳] Francis Fukuyama

[۴۴] Thomas L. Friedman

[۴۵] Michael Hardt and Antonio Negri, Empire (Cambridge, MA: Harvard University Press, ۲۰۰۰), ۱۷۸, ۲۳۴, ۳۳۲–۳۵; Thomas L. Friedman, The World Is Flat (New York: Farrar, Strauss, and Giroux, ۲۰۰۵); Francis Fukuyama, The End of History and the Last Man (New York: The Free Press, ۱۹۹۲).

[۴۶] Ellen Meiksins Wood

[۴۷] in Ellen Meiksins Wood, “A Manifesto for Global Capitalism?,” Debating Empire, ۶۱–۸۲; John Bellamy Foster, “Imperialism and ‘Empire’,” Monthly Review ۵۳, no. ۷ (December ۲۰۰۱): ۱-۹.

[۴۸] Leo Panitch

[۴۹] Sam Gindin

[۵۰] Peter Gowan

[۵۱] Leo Panitch and Sam Gindin, The Making of Global Capitalism (London: Verso, ۲۰۱۳), ۱۲, ۲۶, ۲۷۵; Tony Norfield, The City (London: Verso, ۲۰۱۷), ۱۴–۱۷; Peter Gowan, The Global Gamble (London: Verso, ۱۹۹۹), ۱۹–۳۸.

[۵۲] John Hobson

[۵۳] William I. Robinson

[۵۴] William I. Robinson, A Theory of Global Capital (Baltimore: Johns Hopkins University Press, ۲۰۰۴), ۴۴–۴۹; John A. Hobson, Imperialism: A Study (London: James Nisbet and Company, ۱۹۰۲).

[۵۵] William I. Robinson, Into the Tempest (Chicago: Haymarket, ۲۰۱۸), ۹۹–۱۲۱.

در باب نقاط ضعف تجربی تز سرمایه‌ی فراملی، نک.

“Transnational Capitalism or Collective Imperialism,” Pambazuka News, ۲۳ March ۲۰۱۱;
Ha-Joon Chang, Things They Don’t Tell You About Capitalism (New York: Bloomsbury,

New York:) Global Imperialism and the Great Crisis,; Ernesto Screpanti ۸۷–۷۴), ۲۰۱۰
.۵۸–۵۷), ۲۰۱۴Monthly Review Press,

David Harvey [۵۶]

A Theory of in ”,A Theory of Imperialism David Harvey, “A Commentary on [۵۷]
; David Harvey, “Realities on the Ground: ۱۷۱, ۱۶۹Patnaik and Patnaik, ,Imperialism
blog, February Review of African Political Economy ”,David Harvey Replies to John Smith
; David Harvey, “Imperialism: Is It Still a Relevant Concept?,” (contribution to ۲۰۱۸, ۵
discussion on this topic presented at Center for Public Scholarship, New School for
.), available on YouTube ۲۰۱۷, ۱Social Research, New York, May

هاروی در آثار اولیه‌ی خود همدلی بیشتری با انگاره‌ی امپریالیسم داشت، همانند مقاله‌ی ۱۹۷۵ او در باب «جغرافیای انباشت سرمایه» که در کتاب ذیل تجدید چاپ شد:

. See also David ۶۱–۲۶۰), ۲۰۰۱New York: Routledge,) Spaces of Capital ,David Harvey
.۴۲–۴۳۹), ۲۰۰۶repr., London: Verso, ;۱۹۸۲) The Limits to Capital ,Harvey

, ۲۷, ۱), ۲۰۰۳Oxford: Oxford University Press,) The New Imperialism ,David Harvey [۵۸]
”?; Harvey, “Imperialism: Is It Still a Relevant Concept ۱۱–۲۰۹, ۱۶۳

A Harvey, “Imperialism: Is It Still a Relevant Concept?”; Harvey, “A Commentary on [۵۹]
.۱۶۹ ”,Theory of Imperialism

”.Harvey, “Realities on the Ground [۶۰]

Oxford: Oxford University) Seventeen Contradictions of Capitalism ,David Harvey [۶۱]
.۱۳۵), ۲۰۱۴Press,

هاروی می‌گوید که «جستجوی رانت» که توسط جوزف استیگلیتز برای ارجاع به تصرف ثروت به جای خلق آن استفاده می‌شود، «چیزی نیست جز راه مؤدبانه و نسبتا بی‌طرفانه‌ای برای اشاره به آن‌چه من «انباشت به‌مدد سلب‌مالکیت» می‌نامم » (هاروی، هفده تناقض سرمایه‌داری، ص. ۱۳۳). می‌توان به نوبه‌ی خود گفت که «انباشت به‌مدد سلب‌مالکیت» صرفاً راهی مؤدبانه و نسبتا بی‌طرفانه برای اشاره به آن چیزی است که مارکس خلع‌ید (یا سود حاصل از خلع‌ید) می‌نامید.

[۶۲] Karl Marx, *Capital*, vol. ۱ (London: Penguin, ۱۹۷۶), ۹۱۵.

در باب مفهوم مارکس از «سود حاصل از خلع‌ید» (یا سود حاصل از انتقال مالکیت)، نک.

John Bellamy Foster and Brett Clark, “The Expropriation of Nature,” *Monthly Review* ۶۹, no. ۱۰ (March ۲۰۱۸): ۱–۲۷.

[۶۳] Robert Arthur Talbot Gascoyne-Cecil

[۶۴] Marquess of Salisbury quoted in Paul A. Baran, *The PoliticalEconomy of Growth* (New York: Monthly Review Press, ۱۹۵۷), ۱۴۵.

[۶۵] Utsa Patnaik

[۶۶] Utsa Patnaik, “Revisiting the ‘Drain,’ or Transfers from India to Britain in the Context of Global Diffusion of Capitalism,” in *Agrarian and Other Histories*, ed. Shubhra Chakrabarti and Utsa Patnaik (New Delhi: Tulika, ۲۰۱۷), ۳۱۱.

[۶۷] Magdoff, *Globalization*, ۴, ۴۱.

[۶۸] Atilio Borón

[۶۹] Atilio Borón, “Empire” and Imperialism (London: Zed, ۲۰۰۵), ۳.

[۷۰] Amin, *Modern Imperialism*, ۱۶۲, ۱۹۳–۹۵.

[۷۱] John Bellamy Foster and Robert W. McChesney, The Endless Crisis (New York: Monthly Review, ۲۰۱۲), ۷۶–۷۷.

[۷۲] Intan Suwandi, R. Jamil Jonna, and John Bellamy Foster, "Global Commodity Chains and the New Imperialism," Monthly Review ۷۰, no. ۱۰ (March ۲۰۱۹): ۱–۲۴.

[۷۳] در باب ارتش ذخیره‌ی جهانی، نک.

Foster and McChesney, The Endless Crisis, ۵۴-۱۲۵.

[۷۴] Tony Norfield

[۷۵] Tony Norfield, "T-Shirt Economics: Labour in the Imperialist World Economy," in Struggle in a Time of Crisis, ed. Nicolas Pons-Vignon and Mbuso Nkosi (London: Pluto, ۲۰۱۵), ۲۳–۲۸; John Smith, Imperialism in the Twenty-First Century (New York: Monthly Review Press, ۲۰۱۶), ۱۳–۱۶.

[۷۶] Suwandi, Jonna, and Foster, "Global Commodity Chains and the New Imperialism," ۱۴–۱۵.

[۷۷] Hennes & Mauritz

[۷۸] Norfield, "T-Shirt Economics," ۲۵–۲۶.

[۷۹] Foster and McChesney, The Endless Crisis, ۱۴۰–۴۱.

[۸۰] International Labour Organization, Table ۴a. Employment by Aggregate Sector (by Sex), in Key Indicators of the Labour Market(KILM), ۸th ed. (Geneva: International Labour

); “Economic Groups and Composition,” United Nations Conference on Trade ۲۰۱۴Office, .http://unctadstat.unctad.org ,and Development

[۸۱] Arms-length contracting

[۸۲] Leasing

[۸۳] Licensing

[۸۴] Franchising

[۸۵] United Nations Conference on Trade and Development, “Non-Equity Modes of International Production and Development,” in World Investment Report, ۲۰۱۱ (Geneva: United Nations, ۲۰۱۱), ۱۲۳, ۱۳۲.

[۸۶] Norfield, The City, ۹, ۱۶۹; Federal Reserve Bank of St. Louis Economic Research, FRED, Net Domestic Investment: Private: Domestic Business, accessed May ۱۸, ۲۰۱۹; Stephanie E. Curcuru and Charles P. Thomas, “The Return on U.S. Direct Investment at Home and Abroad,” International Finance Discussion Papers, no. ۱۰۵۷, Board of Governors of the Federal Reserve System, October ۲۰۱۲.

[۸۷] Paul A. Baran and Paul M. Sweezy, Monopoly Capital (New York: Monthly Review Press, ۱۹۶۶), ۱۰۷–۰۸.

[۸۸] Dev Kar and Guttorm Schjelderup, Financial Flows and Tax Havens (London: Global Financial Integrity, Norwegian School of Economics, ۲۰۱۵), ۱۹; Jason Hickel, The Divide (New York: W. W. Norton, ۲۰۱۷), ۲۷.

[۸۹] Karl Marx and Frederick Engels, Collected Works, vol. ۳۰ (New York: International, ۱۹۷۵), ۵۹.

[۹۰] Norfield, The City, ۷۶.

[۹۱] Kar and Schjelderup, Financial Flows and Tax Havens, ۱۵–۱۷.

[۹۲] Karl Marx, Capital, vol. ۳ (London: Penguin, ۱۹۸۱), ۳۴۵.

[۹۳] Gernot Köhler

[۹۴] Purchasing Power Parity

[۹۵] Jason Hickel

[۹۶] Hickel, The Divide, ۲۹۰–۹۱.

[۹۷] Organization for Economic Cooperation and Development

[۹۸] Gernot Köhler, “The Structure of Global Money and World Tables of Unequal Exchange,” Journal of World-System Research ۴ (۱۹۹۸): ۱۴۵–۶۸; Gernot Köhler, Global Keynesianism: Unequal Exchange and Global Exploitation (New York: Nova Science, ۲۰۰۲), ۴۳–۱۰۰; Gernot Köhler, “Unequal Exchange ۱۹۶۵–۱۹۹۵,” November ۱۹۸۸; Hickel, The Divide, ۲۹۰–۹۱.

زک کوپ (Zak Cope) با اتکا بر چندین راه مختلف برای محاسبه‌ی انتقال ارزش به واسطه‌ی مبادله‌ی نابرابر، به ارقام ۲,۶ تا ۴,۹ تریلیون دلار، بسته به روش مورد استفاده، برای سال ۲۰۰۹ رسید.

Zak Cope, Divided World Divided Class (Montreal: Kersplebedeb, ۲۰۱۲), ۲۶۲.

[۹۹] Amin, Modern Imperialism, ۲۲۳–۲۵.

[۱۰۰] John Smith

[۱۰۱] in “Marx’s Capital and the Global Crisis,” John Smith, The Changing Face of Imperialism, ed. Sunanda Sen and Maria Cristina Marcuzzo (London: Routledge, ۲۰۱۸), ۴۳-۴۵; Imperialism in the Twenty-First Century, ۲۵۲; Tony Norfield, “Imperialism, a Marxist Understanding,” Socialist Economist, March ۲۲, ۲۰۱۹. On the wider issues of value capture, see Mariana Mazzucato, The Value of Everything (New York: PublicAffairs, ۲۰۱۸).

[۱۰۲] نقش «جزایر گنج»، عمدتا در دریای کارائیب، سرمایه‌ی برون‌مرزی هنگفتی را در پناهگاه‌های مالیاتی پررنگ می‌سازد. نک.

Nicholas Shaxson, Treasure Islands (New York: Palgrave-Macmillan, ۲۰۱۱).

توماس پیکتی نیز شکاف رو به رشد میان سرمایه‌گذاری/رشد (نقش سنتی سرمایه) و انباشت ثروت را برجسته ساخته است.

Thomas Piketty, Capital in the Twenty-First Century (Cambridge, MA: Harvard University Press, ۲۰۱۴).

[۱۰۳] Amin, Modern Imperialism, ۱۱۰–۱۱.

[۱۰۴] “The Military Cost of Defending the Global Oil Supply,” Securing America’s Future Energy, September ۲۱, ۲۰۱۸.

[۱۰۵] Norfield, The City, ۱۲۳, ۱۲۶.

[۱۰۶] در باب تغییر به سوی امپریالیسم تهاجمی‌تر در پی سقوط اتحاد جماهیر شوروی، نک.

John Bellamy Foster, *Naked Imperialism* (New York: Monthly Review Press, ۲۰۰۶).

[۱۰۷] جئو-اقتصاد به معنای احیای جنگ اقتصادی است. برای استراتژی بزرگ در این رابطه از طرف شورای روابط خارجی، نک.

Robert D. Blackwill and Jennifer M. Harris, *War by Other Means* (Cambridge, MA: Harvard University Press, ۲۰۱۶).

[۱۰۸] BRICS

[۱۰۹] Donald Trump, "President Trump Vows to Usher in Golden Era of American Energy Dominance," June ۳۰, ۲۰۱۷, http://whitehouse.gov.

[۱۱۰] See John Bellamy Foster, *Trump in the White House* (New York: Monthly Review Press, ۲۰۱۷).

[۱۱۱] در باب تاریخ امپریالیسم اجتماعی، نک.

Bernard Semmel, *Imperialism and Social Reform* (Garden City, NY: Doubleday, ۱۹۶۰).

[۱۱۲] Magdoff, *Globalization*, ۴–۵.

[۱۱۳] Marx and Engels, *Collected Works*, vol. ۱, ۱۸۰.

[۱۱۴] «یک جنبش کارگری رادیکال [در شمال] نمی‌تواند به واقعیت بپیوندد مگر این‌که صریحاً با جنگ‌های امپریالیستی، تولید و فروش تسلیحات، دخالت ارتش در اقتصاد محلی و زندگی روزانه، میهن‌پرستی پرچم‌ها و سرودهای ملی، و این شعار که همگی باید از جوخه‌های نظامی حمایت کنیم، مخالفت ورزد. ناسیونالیسم بیماری‌ای در شمال جهان است که مانع از همبستگی جهانی طبقه‌ی کارگر –ضروری برای آزادسازی انسان- می‌شود».

Michael D. Yates, Can the Working Class Change the World? (New York: Monthly Review Press, ۲۰۱۸), ۱۶۰.

[۱۱۵] Karl Marx and Friedrich Engels, The Communist Manifesto (New York: Monthly Review Press, ۱۹۶۴), ۷.

منبع: نقد اقتصاد سیاسی

-- **په سلامونو** (2019-08-26)